

# Växter



I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND



99-02-19 Hedesvinda-  
Hjälmar-  
07-01-15

Nr 3  
2001  
Årg. 19

Växter i Hälsingland och Gästrikland (VÄX) ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). VÄX kommer ut med tre nummer årligen (vinter, vår och höst).

Du blir medlem i GÄBS och erhåller VÄX genom att betala in årsavgiften på GÄBS postgirokonto 57 58 11 - 5. Årsavgiften för 2003 är 125 kr. I denna avgift ingår medlemskap i SBF. För familjemedlemskap är årsavgiften 25 kr (inkluderar ej VÄX).

SBF:s årsavgift för 2003 är 295 kr, inkluderande prenumeration på SBT. Postgiro 48 79 11-0.

Adressändringar och medlemsregistrering; Birgitta Wannberg Skindravägen 15, 822 91 Alfta. 0271/100 51. birgitta.wannberg@particleoptics.se

**Önskemål och bidrag i alla former för kommande VÄX mottages tacksamt av redaktionen:**  
Anders Delin, Kulgatan 40, 81171 Järbo, 0290/700 87, anders.delin@sbf.se  
Birgitta Hellström, Ringv. 35, 818 41 Forsbacka, 026/359 60, birgitta.hellstrom@ab-online.nu  
Birgitta Look, Svangatan 4D, 806 23 Gävle, 026/18 29 98, Birgitta.Look@gavle.se

### GÄBS styrelse 2002

Ordförande	Anders Delin	adress enligt ovan		
Vice ordf.	Peter Ståhl	Majvägen 30	806 32 Gävle	026/18 72 78
Sekreterare	Gunnar Ersare	Ringvägen 2	820 60 Delsbo	0653/109 02
Kassör	Nicklas Gustavsson	Skiftesgatan 5B	813 34 Hofors	0290/223 74
	Birgitta Hellström	adress enligt ovan		
	Bengt Stridh	Uddstigen 4	725 91 Västerås	021/522 58
	Björn Wannberg	Skindravägen 15	822 91 Alfta	0271/100 51
Suppleant	Magnus Andersson	Lillhamravägen 3	824 40 Hudiksvall	0650/548 988
Suppleant	Åke Ågren	Ringvägen 9 E	826 50 Söderhamn	0270/105 03

Valberedning: Karin Engvall, Ove Lennström och Pär Hedwall.

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapets syften är:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska florán i Gävleborgs lán.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare och Bengt Stridh som rapportmottagare för hotade arter. I Gästrikland pågår projektet "Gästriklands flora" med Peter Ståhl som ledare, Birgitta Hellström som handhavare av florarutor och som rapportmottagare för hotade arter.

GÄBS har 208 medlemmar varav 11 familjemedlemmar (2003-02-20)

Omslagsbild av Jonas Lundin, Gävle.

# GÄBS höstmöte lördag 3 november

Välkomna till årets höstmöte! I år är vi åter hemma hos Peter Ståhl, Majvägen 30, Gävle från 11.00 till ca 20.00 (lunch ca kl 15.00).

Ta med växter som du vill ha bestämda eller diskutera. Vi kommer att ägna en del tid åt inventeringsläget för Gästrikland och räknar med att kunna presentera en del

färska utbredningskartor och en del roliga fynd från 2001. Under kvällen firar vi genomförandet av historiens första botanikdagar i Gästrikland och givetvis har vi bilddokumentation från evenemanget. Förmiddagsfika och hemlagad festlunch bjuds till självkostnadspris (ca 75 kr).

## Nu är det kris! Layoutare och redaktör för VÄX sökes

Den nuvarande redaktören Bengt Stridh har varit med i redaktionen sedan 1984 och han aviserade redan för ett år sedan att han tänker trappa ner på redaktionsarbetet. Det har nu gått ett år och när nu Bengt slutar har vi fortfarande ingen ny layoutare och en nödlösning vad gäller redaktör. Under de två senaste numren har vi provat två olika lösningar vad gäller layout. Detta i kombination med att den person vi anlidade för förra numret blev sjuk under en längre tid gjorde att det förra numret utkom senare än förväntat. Redaktionen beklagar detta.

Då layoutarbetet tidigare har skötts inom redaktionen har det varit helt gratis för föreningen. Om vi ska lägga ut layouten på en firma, vilket styrelsen diskuterat, visar det sig bli kostsamt, ca 7000-8000 kr per nummer enligt uppgift

från två olika firmor vi frågat, vilket är mera än vad vår ekonomin kan bära på sikt. Därför undrar vi ännu en gång om det verkligen inte finns någon i GÄBS som är villig att hjälpa till med layouten av VÄX, till en rimlig kostnad för föreningen.

Även redaktörssysslan står mer eller mindre vakant inför nästa nummer. Anders Delin har sagt att han ställer upp om det inte dyker upp någon annan kandidat. Redaktionen tycker inte att det är en helt bra lösning att sätta in vår ordförande som redaktör också. Anders gör redan väldigt mycket inom GÄBS och Naturskyddsföreningen och det känns som en nödlösning att Anders även ska sköta redaktörsskapet för VÄX.

Om du vill bidra till VÄX fortlevnad, hör av dig snarast till någon i redaktionen!!

## Glesstånds ny art för Gästrikland!

*Pär Hedwall och Åke Ågren*

**Glesstånds** *Senecio ovatus* är under blomningstiden lätt att se från bilfönstret om de växer nära vägarna. Detta var vad Pär gjorde under en bilfärd mellan Axmarbruk och Axmar, RUBIN: 14H3e3025. Vi har väl väntat att denna i vissa delar av Söderhamns kommun oerhört vanliga och tätväxande art även skulle dyka upp i Gästrikland och så har nu skett. Någon dag senare besökte vi platsen och räknade till 38 stycken meterhöga tätväxande stänglar, växandes bara någon meter från väggkanten i en något fuktig svag sänka. Följearter var grenrör, piprör, tuvtåtel, rödblåra, skogsnäva, hallon och sälg.

**Glesstånds** finns nu också på nya områden i sydöstligaste Hälsingland mot Gästrikgränsen, som strax norr om Granön och på skogsbilvägar mellan Sunnäsbruk och Maråker.

Artnamnet har glesstånds fått på grund av att det bara är 5 stycken glest växande strålblommor. Den närstående parkstånds *S. nemorensis* har 8 stycken strålblommor och är dessutom hårig.

# Oväntat fynd av kambräken

*Birgitta Hellström*

13G0h är Gunni Hedkvists, Åke Malmqvists och min prioriterade floraruta som ligger söder om Torsåker. Den 24 augusti var första gången vi var i den rutan i år (2001), det hade inte blivit av tidigare. Det vi skulle prioritera idag var skogsbiotoper, berg i dagen och lite blötmarker. Vi kom inte långt ifrån väg 68 förrän en bom dök upp och spärrade vår väg, tråkigt, det skulle bli alldeles för långt för oss att gå från något annat håll. Men skam den som ger sig, vi fick kontakt med markägaren och kunde komma förbi bommen. Vi körde efter skogsvägen så länge den var farbar, sedan bestämde vi att vi skulle gå efter en bäck för att sedan ta ut kursen mot hållarna, det skulle vara bästa vägen dit.

Våra skrivblock kom genast fram vid bäcken, för där fanns några arter som vi inte hade tidigare. När vi gått en bit efter denna bäck, Gunni först, sen Åke och jag, fick jag höra ett välbekant ljud från Gunni, ett tjoande och hojtande om att nu hade hon funnit något ovanligt. Gunni och jag gör så när vi hittar någon rar växt, man blir ju så glad så man måste hojta lite. Jag

funderade ju vad det skulle vara för sensationellt fynd Gunni gjort vid skogsbäcken. Kung Karls spira? Skogsfru? Nej, det var något ännu häftigare, **kambräken** *Blechnum spicant*! Helt otroligt, där står en stor och frisk planta med flera sporbärande blad i bäckkanten i en äldre fuktig granskog med lite lövinslag. Det är knappt så att man tror att det är sant. Kambräken har bara hittats en gång tidigare i Gästrikland och då i Hoforstrakten. Den plantan är utgången sen flera år, så nu finns bara den plantan som vi hittade.

Vi fortsatte att leta efter fler kambräken utmed bäcken och i angränsande blötområden i skogen, men vi kunde inte finna något mer. I bäcken på andra sidan vägen har vi inte varit än. Nu tog vi ut kursen mot berghällarna och väl där framme så fann vi snart blommande **bergglim** och höstgroende **vårspärgel**. Nära hållarna på en myr så hittade vi fler arter som vi inte hade tidigare, det blev 40 stycken nya arter i rutan innan vi vände hemåt och vi var mycket nöjda med dagen.

# Slätter på Remman

*Maj Johansson och Bengt Stridh*

I år var det femtonde året som Naturskyddsföreningen i Ljusdal och GÄBS hade slätter på den 1,5 ha stora ängen på Remman, Ljusdals fg (16G7D1-1-).

## Fredag 3 augusti

Maj slåttade runt brudsporrarna och räknade **brudsporrar**. Det var hela 251 stycken, varav 236 nedanför källaren, och 15 stycken på andra sidan vägen. Nytt rekord för brudsporre, se tabell 1! Det kom enormt med regn mellan fredag och lördag.

## Lördag 4 augusti

När Maj och Sven-Erik skulle fylla i en väggrop med stenar råkade Sven-Erik få en sten på ögonbrynet, som sprack, men de åkte ändå fram till Remman. Sven-Erik och Maj slog med liar. Majs yngre barnbarnen Elionor och Tom hackade buskar. De andra som tänkte vara med på slättern åkte hem till Maj i Bäckan och väntade, men de vände om eftersom det var ihållande, kraftigt regn.

## Söndag 5 augusti

Maj, Åke, Viktor, Elisabet, Eva, Bengt, Leif och Peter (äldre barnbarn till Maj) slåttade. Viktor körde som vanligt slätterbalk. För Peter var det första gången att köra slätterbalk, men det gick mycket bra. Man kan slå färdigt på de områden som kunde slås med slätterbalkar. Man räfsade bort det mesta, men inte allt. Det regnade delvis under dagen.

## Tisdag 7 augusti

Viktor, Elisabet, Åke, Maj, Eva och Kerstin slåttade. Man räfsade och tog bort det som var kvar. Man hann ej slå mellan fältgentianorna, som det i år fanns mycket av. Vi har sedan starten haft som princip att ej slå av fältgentianorna för att de ska få god tid på sig att sprida sina frön. Fältgentianan var också vittspridd och fanns på flera platser än tidigare. Fältgentiana finns nu över en stor del av området, dock ej nedanför äppelträden.

## Måndag 8 oktober

Maj räknade **fältgentiana** i Bengts provrutor. Det var 12 plantor i den södra provrutan, där det ifjol var 5 plantor och 6 fjolårsståndare, och 31 plantor i den norra provrutan, där det ifjol bara var 3 fjolårsståndare. Det fanns många fältgentianor utanför provrutorna. Vid brudsporrarna nedanför källaren var det 44 fältgentianor och i "dynggrop" väster om vägen var det 91 plantor. Det var ogörligt att räkna övriga fältgentianor. Det var tomt i frökapslarna, fröna hade släppt.

Det var 55 **låsbräken** väster om vägen, mitt emot informationstavlan. Öster om vägen var det 6 låsbräken. Ingen topp-låsbräken hittades. Maj slog också i ett par områden som sparats tidigare. Åtminstone 3 olika arter av vaxskivling fanns där, **mönjevaxskivling** (röd), plus en gul art och en vit art.

Tabell 1 Antalet plantor av fältgentiana, brudsporre, låsbräken och topp-låsbräken. Antalet för fältgentiana och brudsporre avser plantor som varit i knopp, blommat eller varit överblommade.

År	Fältgentiana	Brudsporre	Låsbräken	Topplåsbräken
1987	ca 20	ca 50		
1988	4	11		
1989	24	?		
1990	129	ca 60	1	
1991	157	52	3	
1992	200	19	2	
1993	1301	24		
1994	425	ca 100	flera	
1995	441	116	11	
1996	1280	216	25	
1997	306	138	14	
1998	211	112	20	1
1999				
2000	129	90	minst 4	0
2001	hundratals	251	61	0

## Framtiden

Slåttern vid Remman har varit enastående framgångsrik när det gäller florans utveckling. Fältgentianan har ökat i både numerär och antal växtplatser, liksom även blommande brudsporrar. Låsbräken upptäcktes tre år efter start och har sedan dess ökat rejält. Den rödlistade topp-låsbräken (VU, sårbar) påträffades 1998, vilket var enormt glädjande.

Naturskyddsföreningen slätterarbete har återskapat Remmans värde som slätteräng och en belöning för detta är att Remman nu är föreslaget som Natura 2000 område.

Ett önskemål finns för framtiden. Det är en brist på körare av slätterbalkarna, kanske är det någon av VÄX läsare som har lust att vara med!?

# Åtgärdsprogram för liten kandelabersvamp

Anders Delin

Arbetet med att skydda rödlistade arter i svensk skog bedrivs enligt flera strategier. En är att detaljhänsynen på den brukade arealen ska förbättras genom att gamla träd, stora träd, död ved etc. lämnas kvar på hyggena. En annan – och den för närvarande viktigaste – strategin är reservatbildning och den motsvarighet som gäller för nyckelbiotoperna: biotopskydd. För vissa arter anses det vara nödvändigt med speciella åtgärder och man vill upprätta åtgärdsprogram för dessa.

När Svenska Botaniska Föreningen i våras bad om förslag till åtgärdsprogram för vissa hotade arter lämnade jag in ett förslag angående **liten kandelabersvamp** *Clavicornia cristata*, som är en tallberoende art som jag hittade i Ytterhogdal hösten 1998 (se VäX nr 2/2000). Orsaken till att jag valde en tallart är att tallurskog och gammal tallskog är den skogstyp som har lidit de största förlusterna i Sverige, och som därför är sämst representerad i reservaten och nationalparkerna.

Den lilla kandelabersvampen är så sällsynt att man kan befara att den hör till de tallarter som har drabbats hårdast av exploateringen av tallskogarna. En restaurering av gammal tallskog för att rädda lilla kandelabersvampen skulle sannolikt kräva rätt omfattande avsättningar av äldre tallskog. Detta skulle vara ändamålsenligt även för bevarandet av en rad andra, nästan lika krävande och sällsynta arter,

som också är beroende av grov levande och död tallved i brandpräglad tallurskog. Experter inom entomologi, mykologi m.fl. vetenskapsgrenar kan lista sådana arter. Några exempel är kritporing *Antrodia crassa*, urskogsticka *Antrodia primaeva*, kolticka *Gloeophyllum carbonarium* och tallstocksticka *Gloeophyllum protractum*.

Åtgärdsprogrammet för liten kandelabersvamp skulle kunna vara ett program för räddning inte bara av dessa mycket krävande arter. Det skulle också kunna vara ett program för bevarande av resterna av denna skogstyp och för rekonstruktion av större arealer av gammal tallskog.

## Utplundringen av tallurskogen

Den brandpräglade tallurskogens prekära läge i Sverige har sin enkla förklaring i att det var den, som var det viktigaste målet för de avverkningar, som startade vid 1700-talets slut i Värmland och under 1800-talet drog upp som "timmerfronten" över Norrland. Det grövsta timret, från tallöverståndare som genomlevt 5 – 15 bränder och uppnått 30–100 cm diameter på bark i brösthöjd, var det som i första hand avverkades och flottades till kusten. Även de 25 % av det grova stående tallvirket som var dött avverkades och utnyttjades. Allt efter som dimensionerna på kvarvarande virke minskade avverkades allt klenare dimensioner under decennierna som följde efter frontens pas-



sage. Exploateringstakten mattades under 1900-talets mitt, men exploateringen av dessa urskogar har ännu inte fullständigt upphört, framför allt inte i fjällnära skog. Enstaka exempel finns ännu under år 2000 på att smärre rester av tallurskogar även i Norrlands inland hotas av avverkning.

Det nuvarande hotet riktas emellertid inte huvudsakligen mot tallurskogar, utan mot tallskogar som har dimensionsavverkats men därefter inte berörts av skogsbruk. De innehåller de tallar som för 100 år sedan var för klena eller för missväxta för att vara intressanta att ta ut. De innehåller också en del av det då stående döda tallvirket, fortfarande delvis stående, delvis fallet, samt de grova tallågor som fanns från början och fortfarande fungerar som viktiga livsmiljöer.

Bristen på brandpräglad tallurskog exemplifieras av situationen i Gävleborgs län, där av 1 500 000 hektar produktiv skog 1 499 950 hektar har exploaterats (c:a 30-50 procent redan före dimensionsavverkningarna, resten under dessa). Endast 50 hektar återstår, 25 i Hamra nationalpark, nära gränsen till Dalarnas län och 25 i Ensjölokarnas naturreservat nära Medelpadsgränsen.

Bristen på vissa skogstyper med höga naturvärden har utretts av Torbjörn Johansson vid Skogsvårdsstyrelsen i Dalarnas och Gävleborgs län i samarbete med länsstyrelserna i dessa bägge län. Resultatet publicerades i december 1999 i "Naturvårdsanalys av skogarna i Dalarna - Gävleborg". Analysen utgår från Per Angelstams och Leif Anderssons text i SOU 1997/98, bilaga till SOU 1997/97: "Skydd av skogsmark - behov och kostnader". Man antar att långsiktig

överlevnad av en art kan uppnås om 20 % av dess förindustriella biotop bevaras.

Utifrån detta antagande, och en jämförelse med dagens situation, kommer Torbjörn Johansson fram till att det i dag är brist på brandpräglad äldre tallskog (>150 år) i hela Dalarna-Gävleborg och i samtliga av de 10 delområden (utifrån naturgeografiska regioner och brukningshistoria) som denna region indelas i. Han skriver: "Slutsatsen är alltså att om man sparar all befintlig areal gammelskog kan det i de inre delarna av regionen möjligen räcka för att bevara den biologiska mångfalden även på längre sikt, åtminstone för friska ståndorter. För skogsmiljöerna brandpräglad tallskog och boreal sumpskog är det brist på gammelskog även i dessa delar. I de mer kustnära delarna kommer det att bli en besvärlig flaskhals för många arter de kommande decennierna."

### **Avverkningsstopp för skog över 120 års ålder**

En förenklad men åskådlig beskrivning av problemet fås ur Skogsstatistisk årsbok, där man kan inhämta att det 1996 fanns 11 % skog över 120 års ålder i Sverige. Nu är det c:a 10 %. Om man, likt Miljövårdsberedningen, eftersträvar att på 40 års sikt undanta 10 % av den produktiva skogen från skogsbruk för att bevara den biologiska mångfalden, och tar för givet att målet bäst uppnås genom att de äldsta skogarna undantas, då är det uppenbart att omedelbart avverkningsstopp krävs för all skog över 120 år. Denna skog är inte bara den äldsta utan står dessutom i en kvalitetsklass för sig genom att en stor del av den har bevarat en liten andel urskogselement, eftersom den bara har

dimensionsavverkats och aldrig kalhuggits.

Det går alltså inte att uppnå samma naturvårdsnytta fram till år 2040 genom att gradvis i reservatnätet inkorporera skogar som nu är 80 år och då kommer att vara 120, eller sådana som nu är 100 och om 20 år kommer att vara 120. Kravet på avverkningsstopp för skog över 120 år har alldeles särskild relevans för tallskog, där bristsituationen är värre än för de flesta andra skogstyper

Mitt förslag till åtgärdsprogram för liten kandelabersvamp – och alla andra arter som beror av gammal brandpräglad tallskog - utmynnar alltså i den visserligen schablonartade men därför mycket effek-

tiva åtgärden att lägga avverkningsförbud på skog över 120 års ålder.

Efter att jag i våras lämnade mitt förslag till Svenska Botaniska Föreningen (SBF) har det behandlats av styrelsen, som den 1 aug. 2001 lämnade ett svar, som berättar att man har överlämnat förslaget till Naturvårdsverket. Verket har begärt att få träffa SBF för att diskutera arbetet med åtgärdsprogram "efter sommaren".

Anders Delin, Kulgatan 40, 81171 Järbo, 0290-70821, [anders.delin@snf.se](mailto:anders.delin@snf.se), ordförande i Gävleborgs Botaniska Sällskap, ledare för Skogsgruppen i Naturskyddsföreningen i Gävleborgs län, koordinator av Nätverket för Naturvård i Svensk Skog.

# Inventering i Lingbo

*Pär Hedwall och Åke Ågren*

Av någon anledning tillhör Lingbo Ockelbo kommun i Gästrikland, men som landskap tillhör det Hälsingland. I korrektureupplagan år 1999 "Atlas över Hälsinglands flora" av Björn Wannberg framstår Lingbo församling som en vit fläck, med ett undantag, då någon har rapporterat en art, lönn *Acer platanoides*. I sommar år 2001 har vi gjort några provstick i fyra rutor. Vi kan nu garantera att här växer över 300 stycken arter, men det går ju troligtvis att spåra upp ännu fler arter.

Järnvägen i Lingbo har ju restaurerats och gamla stationsområdet är flyttat, så här har uppstått ruderatmarker med flera i Hälsingland vanligt förekommande arter, men till de finare arter kanske räknas brunklöver *Trifolium spadicum* och kungsljus *Verbascum thapsus*. Myrarna verkar vara artfattiga, men på en myr, Fågelmynen i 14G4j växte det dock tvåblad *Listera ovata*, gräsull *Eriophorum latifolium*, tibast *Daphne mezereum* och dvärglumner *Selaginella selaginoides*. I sjön Lingan fanns bl. a. ej blommande flera meter långa blad av flotagräs *Sparganium gramineum*, vekt braxengräs *Isoetes echinospora*, knapptåg *Juncus conglomeratus*, täta massor av sylört *Subularia aquatica* och jättegröe *Glyceria maxima* som det även fanns massvis av på den sandiga stranden. Tusentals källarv *Stellaria alsine* i ett åkerdike kanske inte är så vanligt? På en "dyngsta" växte det meterhöga buskiga smalbladiga vägmållor

*Atriplex patula*. Grönstarr *Carex demissa* i ett skogsdike. Fältarv *Cerastium arvense*, vårveronika *Veronica verna* och nagelört *Erophila verna* fanns vid torrbackar vid kyrkan. Några längre sträckor i skogsmark har vi inte mäktat med i den alltför heta sommarvärmen, men vi fann i alla fall skogssallat *Mycelis muralis*, klockpyrola *Pyrola media*, knärot *Goodyera repens* och stinksyska *Stachys sylvatica*.

Här kommer Anders Delin att bidra med fler skogsväxter efter en skogsrunda på försommaren i Lingbo. Finaste fyndet spar vi till sist, nämligen vädcklint *Centaurea scabiosa* (fåtal fynd i Hälsingland) i en äng vid enskilt belägen gård 14G4j 2215 med drygt 50-tal storvuxna exemplar. Det var nära att vi missat denna art, för när vi efter en timme återvände intill samma äng, hade man slått ängen.

Om någon händelsevis har någon inventeringslista från någon Lingboruta liggandes i byrålådan, så är det dags för 10 år sedan att den kommer upp i dagen, för det verkar hur långt fram som helst innan den av många efterlysta och efterlängtade Hälsinglands landskapsflora kommer.

# Myndigheterna stöder Skogs nätverkets krav

*Anders Delin*

Nätverket för Naturvård i Svensk Skog är en samling av många mycket erfarna ideella naturvårdare, som haft med- och motgångar i sina försök att få markägare och myndigheter att visa respekt för hotade arter i skogen och att avstå från att avverka de sista gammelskogarna i Sverige.

Nätverket formulerade under våren 2001 en rad krav, varav det kanske viktigaste var att de statliga anslagen för reservatbildning och biotopskydd i skogen skulle ökas till 3,5 miljarder kronor per år i tio år. Skälet till den kraftiga acceleration i skyddsarbetet som vi alltså kräver är att svenskarna annars riskerar att förlora så många gammelskogar genom avverkning att det inte kommer att gå att uppfylla det nationella naturvårdsmålet. Vi upplever att det brådskar, och blir allt mer bråttom ju längre tiden går. Vi grundar våra farhågor på en strid ström av exempel som inkommer till nätverket och som visar allvarliga brister i naturvården i alla delar av den svenska skogen.

Den 21-22 augusti uppvaktades riksdagsledamöter från Dalarna och Gävleborgs län i Ensjölokarnas naturreservat, en urskog i N Hälsingland, angående naturvården i skogen. Skogsvårdsstyr-

elsen hade tillsammans med Naturskyddsföreningen och Nätverket lagt upp programmet. Vid detta tillfälle stödde Länsstyrelserna i de bägge länen och Skogsvårdsstyrelsen i samma område våra krav åtminstone så långt att dessa myndigheter krävde en dubbling, alltså från det nu utlovade anslaget en miljard kronor per år (uppnått år 2004) till två miljarder per år. Vi anser förstås att detta fortfarande är för lite, men tackar ändå för den uppslutning på naturens sida som dessa myndigheter därigenom demonstrerar.

På ytterligare ett område fick vi också stöd, nämligen när det gäller anläggning av nya skogsbilvägar. Vi har länge framhållit att nya skogsbilvägar ofta leder till skogar, som har så höga naturvärden att de borde skyddas genom reservatbildning. Vi har därför diskuterat om det kanske vore tid att kräva tillståndsplikt för nya vägar och noggrann naturinventering av de skogar som den tänkta vägen ska betjäna. Den 22 aug. framförde länsstyrelsen i Gävleborgs län just detta krav till de närvarande tio riksdagsledamöterna. Vi tackar på skogsnaturens vägnar för denna klarsyn och hoppas på snabbt beslut i riksdagen.

# Skogsvårdsstyrelsen kommentar

*Jan Hedlund, Länsjägmästare, Skogsvårdsstyrelsen Dalarna  
Gävleborg*

Skogsvårdsstyrelsen i Dalarna Gävleborg vill göra ett förtydligande med anledning av Anders Delins meddelande att "Myndigheterna stöder Nätverkens krav"

Skogsvårdsstyrelsen bedömer att behovet av pengar för att skydda skog behöver dubbleras från den utlovade anslagsnivån 2004 på drygt 1 miljard kronor/år om vi ska nå de av statsmakterna (miljömålskommitténs förslag) föreslagna volymerna på formellt skydd inom 10 år. Ska även den av skogsägarna frivilligt sparade skogen också ges ett formellt skydd behövs givetvis ytterligare pengar.

Beträffande tillståndsplikt för an-

läggande av nya skogsbilvägar så anser Skogsvårdsstyrelsen för sin del att nuvarande lagstiftning räcker, dvs. Skogsvårdsstyrelsens tolkning är att det enligt miljöbalken föreligger samrådspikt för alla skogsbilvägar. Lagstiftningen behöver således ej göras om. Däremot skulle samrådspikten för nya skogsbilvägar kunna förtydligas genom en förordningstext. Genom att denna samrådspikt gäller får både Skogsvårdsstyrelsen och Länsstyrelsen kännedom om alla nya vägar och myndigheterna kan om det bedöms nödvändigt kräva att en miljökonsekvensbeskrivning genomförs.

## Finsk fingerört ny för Söderhamns kommun

Åke Ågren

Efter 20 års inventerande för Hälsinglands landskapsflora kan det vara svårt att hitta någon ny art för landskapet, då får man i stället glädja sig åt en ny art för hemmarutan, församlingen eller kommunen, en sådan art är nu funnen i Söderhamn, nämligen **finsk fingerört** *Potentilla intermedia* (har tidigare hetat rysk fingerört). Detta är det andra fyndet i Hälsingland i modern tid, det första är gjort av Peter Ståhl i Harmånger 1991. Under inventeringen i Gästrikland har jag och Per Hedwall funnit arten i 9 stycken rutor, sammanlagt 11 stycken fynd.

”Min” fingerört växer i grusmark på kanten av en damm vid Långtå sopstation i 3 stycken storvuxna rikblommande exemplar. Den kan ju i en hastig titt förväxlas med norsk fingerört *P. norvegica* (trebladig), tysk fingerört *P. thuringiaca*

(sjubladig) men finsk fingerört är ju fembladig. Första fyndet av arten är enligt Helander gjort 1842 av E. Fries, ”vild i Uppsala trädgårdar”.

Numera troligen en art på spridning i Sverige. Den är vanlig i södra Finland att döma av att det är svart på kartan i ”Den Nordiska Floran”. Naturligtvis växte vår (Åke Ågren och Pär Hedwall) finska fingerört i rekordrutan (skrytrutan) 14H9d. I denna ruta har det också utökats med **backdunört** *Epilobium collinum* i ovanligt substrat på grusmark vid en nyanlagd järnvägstunnel. Bara 2 stycken fynd tidigare i Söderhamns kommun. Nytt är också **opiumvallmo** *Papaver somniferum* och **praktlysing** *Lycimachia punctata* på ruderatmark. Praktlysingen är troligen på spridning utanför trädgårdsodlingarna då jag sett den även efter vägkanter.

# Mossornas Vänner exkursion runt Gävle 18-19 september 1999

Niklas Lönnell, [niklas.lonnell@telia.com](mailto:niklas.lonnell@telia.com)

*An excursion to the Swedish province of Gästrikland in the autumn of 1999 is reported. Preissia quadrata, Scapania apiculata, Bartramia ithyphylla, Bryum marratii, Callicladium haldanianum, Calliergonella lindbergii, Drepanocladus (Campylium) polygamus, Dicranum viride, Isoetecium alopecuroides, Oxystegus tenuirostris, Platygyrium repens, Syntrichia (Tortula) ruralis and Warnstorfia tundrae are reported as new to the province of Gästrikland.*

Under en helg i september 1999 besöktes Gästrikland av Mossornas Vänner. Denna höstexkursion bevistades av 16 mossvänner från Lund i söder till Umeå i norr. Birgitta Hellström och Annika Forsslund fick hålla den gästrikiska fanan högt. Vi var förlagda på Engeltofta vandrarhem och gjorde främst exkursioner i trakten kring Gävle. Ett stort tack riktas till Peter Ståhl, Peter Andreasson och Birgitta Hellström som hjälpte till med tips på lämpliga exkursionsmål.

Gästriklands mossflora är relativt dåligt undersökt. Bland de bryologer som dock har besökt Gästrikland hör Hampus Wilhelm Arnell och Sigfrid Arnell, vilka har exkurerat en hel del i Gävletrakten. H W Arnell bodde och arbetade som lektor i Gävle mellan 1891 och 1901 och hans son S Arnell var röntgenläkare i Gävle från 1920-talet till 1960. För att kunna dra ytterligare ett litet strå till utforskandet av Gästriklands mossflora förlade Mossornas

Vänner exkursion hit. Jag har försökt sammanställa det jag kunde hitta som var publicerat om mossfloran i Gästrikland. Känner du till ytterligare alster så vore jag tacksam om du kunde meddela referensen till mig under ovanstående adress.

Exkursionen började med ett av russinen i den gästrikiska kakan: en fuktig blandskog med inslag av ädla lövträd där Peter Andreasson tidigare hittat stamkvastmossa *Dicranum viride* som ny för Gästrikland (Andreasson 1999). Arten har fragila bladspetsar som lätt faller av vid beröring. Till vår stora glädje återfann vi arten och hittade den på ytterligare en ek. Denna lokal bjöd även på fler rödlistade mossor. Här växte aspfjädermossa *Neckera pennata* på flera träd. En sällsynt levermossa som kräver fluktuation i vattenståndet är timmerskapania *Scapania apiculata*. Denna hittades på ett antal stockar i lägre partier. Där hittades även platt spretmossa *Herzogiella turfacea*, en sumpskogsart som växer på humus eller fuktig ved. Redan här fick vi även se Gästriklands spektakulära landskapsmossa palmossa *Climacium dendroides*. På vägen till lokalen hittades även bl.a. kalklungmossa *Preissia quadrata* växande på den fuktiga grusvägen.

Sedan besöktes Bultbomurarna, ett av gävletrakten många rikkärr, för att studera några av de arter som är inskränkta till denna miljö. Birgitta Hellström ville gärna se käppkrokmossa *Hamatocaulis verni-*

*cosus* och efter visst letande hittades den. Tillfälle gavs att jämföra denna art med den i rikkärr mycket rikliga späd skorpionmossa *Scorpidium cossoni*. Andra rikkärrarter letades fram såsom kärrmörkia *Moerckia hibernica*, guldspärrmossa *Campylium stellatum*, gyllenmossa *Tomentypnum nitens*, kärrkammossa *Helodium blandowii*, stor skedmossa *Calliargon giganteum* och myruddmossa *Cinclidium stygium*.

Dagen avslutades i en sumpskog där det växte rikligt med dunmossa *Trichocolea tomentella*. Andra substrat som ved och socklar med humus som krävs för att en sumpskogsmosflora skall bli riktig artrik saknades dock. Med denna lokal så avslutades den första dagen.

På första lokalen på söndagen blev det endast ett kort stopp vid Gråberget strax N om Bönan då tillgängligheten var något nedsatt på grund av ett rejält stängsel. Flagellkvastmossa *Dicranum flagellare* växte dock utmed en på stig på hållmarken.

Efter denna lokal besöktes Utnora rikkärr med källutflöden med bleke som låg alldeles i strandkanten. Den relativt ovanliga kärrmörkia *Moerckia hibernica* hittades tillsammans med den vanligare kalklungmossa *Preissia quadrata* i kärret. På lokalen hittades två Bryum-arter med trubbiga blad, dels rikkärrsarten sumpbryum *Bryum neodamense* och dels havsstrandsarten östersjöbryum *Bryum marratii*. För att skilja de båda åt tittar man lämpligast på bladkanterna, där *B. marratii* saknar kantlist, medan *B. neodamense* har en kraftig list av flera cellrader.

Som storstilad final besöktes Testeboån. Härklomossa *Dichelyma capillaceum* har tidigare hittats vid trakterna av

Oslättfors. Efter visst letande och examination av många exemplar av klomossa *Dichelyma falcatum* lyckades Kristoffer Hylander till slut hitta ett mindre bestånd av *Dichelyma capillaceum* och kunde foga ytterligare en aktuell lokal till de redan kända. Endagsmossa *Ephemerum ser-ratum*, en mycket liten mossa som växer på bar jord och vars förgrödd skvallrar om dess förekomst, hittades av Henrik Weibull.

Under exkursionen deltog Annika Forsslund, Leif Appelgren, Lisbeth Berntsson, Per Darell, Helena Gralén, Tomas Hallingbäck, Birgitta Hellström, Kristoffer Hylander, Olle Holst, Bo Karlsson, Johanna Johansson, Eva Jonsson, Niklas Lönnell, Rafael Waters, Henrik Weibull, Karin Wiklund och Henry Åkerström.

## Lokaler

### Lördag 18 september 1999

1. Gästrikland; Hedesunda fg; Kakängsundet; grusväg och fuktig skog med stort ädellövinslag
2. Gästrikland; Staffans fg; Bultbomurarna; rikkärr
3. Gästrikland; Staffans fg; Älgsjön 500 m NO-ut; kalkrik sumpskog Söndag

### 19 september 1999

4. Gästrikland; Heliga trefaldighet fg; Gråberget, 600 m NO om Bönan; barrskog. lodytor
5. Gästrikland; Hille fg; Sandställsviken; rikkärr, havsstrand
6. Gästrikland; Hille fg; Testeboån strax NO om bron N om Brännsågen; strandskog, stränder block i å



## Alla hittade arter

I Appendix I följer en lista över vilka arter som hittades på de besökta lokalerna. Om någon exkursionsdeltagare har ytterligare fynd men ej meddelat dessa går det bra att skicka dem till mig så för jag in dem under Bryologiska Notiser.

## Nya arter för Gästrikland

Följande arter hittades nya för Gästrikland, jämfört med de som tas upp av Söderström (1995, 1996 & 1998). Belägg för vissa av dessa arter har lämnats till Naturhistoriska riksmuseet (S). Dessa har markerats med museets registreringsnummer efter arten. Om någon skulle ha belägg av någon av de övriga arterna uppmanas vederbörande att sända in dessa till Naturhistoriska riksmuseet.

## Levermossor

Kalklungmossa *Preissia quadrata* (S) reg.nr B54273

Timmerskapania *Scapania apiculata* (S) reg.nr B54272

## Bladmossor

Styv äppelmossa *Bartramia ithyphylla*

Östersjöbryum *Bryum marratii*

Haldenmossa *Callicladium haldanianum* (S) reg.nr B54274

Krokspjutmossa *Calliergonella lindbergii*

*Drepanocladus (Campylium) polygamus*

Stamkvastmossa *Dicranum viride*

Råttsvansmossa *Isoetecium alopecuroides*

Vridmossa *Oxystegus tenuirostris*

Kopparglansmossa *Platygyrium repens*

Takskruvmossa *Syntrichia (Tortula) ruralis*

Nordlig krokmosa *Warnstorfia tundrae* (S) reg.nr B54275

## Referenser

Andreasson 1999. Stamkvastmossa funnen i länet! Växter i Hälsingland och Gästrikland 17(3):34.

Söderström, L. (ed.) 1995. Preliminary distribution maps of bryophytes in Norden. Vol. 1 Heptaicae and Anthocerotae. Mossornas Vänner, Trondheim.

Söderström, L. (ed.) 1996. Preliminary distribution maps of bryophytes in Northwestern Europe. Vol. 2 Musci (A-I). Mossornas Vänner, Trondheim.

Söderström, L. (ed.) 1998. Preliminary distribution maps of bryophytes in Northwestern Europe. Vol. 3 Musci (J-Z). Mossornas Vänner, Trondheim.

## Appendix 1

Artlista för mossor som hittades vid Mossornas Vänners exkursion till Gästrikland i september 1999. Arterna som hittades på de sex lokalerna (angivna med siffrorna 1-6, se texten) anges med X i tabellen. Dessutom anges de arter som finns med på den nationella rödlistan 2000 (Röd) och de arter som inte uppgivits för Gästrikland av Söderström (1995, 1996 & 1998).

	1	2	3	4	5	6	Röd	Ny Gstr
<b>LEVERMOSSOR</b>								
<i>Anastrophyllum hellerianum</i>	X						NT	
<i>Aneura pinguis</i>		X	X		X	X		
<i>Barbilophozia attenuata</i>	X		X			X		
<i>Barbilophozia barbata</i>	X	X				X		
<i>Barbilophozia hatcheri</i>				X				
<i>Blasia pusilla</i>	X							
<i>Blepharostoma trichophyllum</i>	X		X			X		
<i>Calypogeia integristipula</i>	X	X	X					
<i>Calypogeia muelleriana</i>	X					X		
<i>Cephalozia bicuspidata</i>						X		
<i>Cephaloziaella divaricata</i>						X		
<i>Cephaloziella</i> sp.				X				
<i>Chiloscyphus pallescens</i> /polyanthos			X			X		
<i>Chiloscyphus profundus</i>	X		X			X		
<i>Frullania dilatata</i>	X					X		
<i>Geocalyx graveolens</i>			X					
<i>Jungermannia gracillima</i>						X		
<i>Jungermannia leiantha</i>	X		X			X		
<i>Jungermannia pumila</i>						X		
<i>Lejeunea cavifolia</i>						X		
<i>Lepidozia reptans</i>	X	X	X			X		
<i>Lophozia longidens</i>	X					X		
<i>Lophozia ventricosa/silvicola</i>			X	X				
<i>Marchantia polymorpha</i>				X				
<i>Marsupella emarginata</i>						X		
<i>Metzgeria furcata</i>	X			X		X		
<i>Moerckia hibernica</i>		X			X			
<i>Nardia geoscyphus</i>	X							
<i>Pellia endiviifolia</i>	X				X			
<i>Pellia epiphylla</i>						X		
<i>Plagiochila asplenioides</i>	X	X	X			X		
<i>Plagiochila porelloides</i>	X		X			X		
<i>Preissia quadrata</i>	X				X			NY

	1	2	3	4	5	6	Röd	Ny Gstr
<i>Ptilidium ciliare</i>			X	X		X		
<i>Ptilidium pulcherrimum</i>	X		X			X		
<i>Radula complanata</i>	X					X		
<i>Riccardia latifrons</i>			X					
<i>Riccardia palmata</i>	X							
<i>Scapania apiculata</i>	X						VU	NY
<i>Scapania irrigua</i>	X							
<i>Scapania lingulata</i>	X							
<i>Scapania mucronata</i>	X							
<i>Scapania undulata</i>						X		
<i>Trichocolea tomentella</i>			X				NT	
<i>Tritomaria quinqueidentata</i>	X					X		
<b>BLADMOSSOR</b>								
<i>Abietinella abietina</i>				X				
<i>Amblystegium serpens</i>	X		X			X		
<i>Andreaea rupestris</i>	X	X		X		X		
<i>Anomodon longifolius</i>	X							
<i>Antitrichia curtipendula</i>	X							
<i>Atrichum tenellum</i>						X		
<i>Atrichum undulatum</i>	X							
<i>Aulacomnium androgynum</i>				X				
<i>Aulacomnium palustre</i>			X			X		
<i>Barbula convoluta</i>	X							
<i>Barbula unguiculata</i>						X		
<i>Bartramia ithyphylla</i>				X				
<i>Brachythecium albicans</i>						X		
<i>Brachythecium erythrorrhizon</i>						X		
<i>Brachythecium oedipodium</i>				X		X		
<i>Brachythecium plumosum</i>	X					X		
<i>Brachythecium populeum</i>	X					X		
<i>Brachythecium reflexum</i>	X		X			X		
<i>Brachythecium rutabulum</i>				X	X	X		
<i>Brachythecium salebrosum</i>						X		
<i>Brachythecium starkei</i>						X		
<i>Brachythecium velutinum</i>				X		X		
<i>Breidleria pratensis</i>			X					
<i>Bryum argenteum</i>		X						
<i>Bryum caespiticium</i>						X		
<i>Bryum capillare</i>						X		
<i>Bryum flaccidum</i>	X					X		

	1	2	3	4	5	6	Röd	Ny Gstr
Bryum klinggraeffii						X		
Bryum marratii					X			NY
Bryum neodamense					X			
Bryum pseudotriquetrum			X X		X X			
Callicladium haldanianum						X		NY
Calliergon cordifolium						X		
Calliergon giganteum			X X					
Calliergonella cuspidata			X X		X X			
Calliergonella lindbergii	X							NY
Campyliadelphus (Campylium) elodes			X					
Campylium protensum	X		X			X		
Campylium stellatum			X		X			
Campylophyllum (Campylium) sommerfeltii			X					
Ceratodon purpureus	X	X	X	X	X	X		
Cinclidium stygium			X		X			
Cirriphyllum piliferum	X		X			X		
Climacium dendroides	X	X	X			X		
Cratoneuron filicinum					X			
Cynodontium strumiferum				X		X		
Dichelyma capillaceum						X	VU	
Dichelyma falcatum	X					X		
Dicranella varia	X							
Dicranum bonjeanii			X					
Dicranum flagellare			X	X				
Dicranum fuscescens			X	X	X			
Dicranum majus	X		X			X		
Dicranum montanum	X		X			X		
Dicranum polysetum				X		X		
Dicranum scoparium	X		X	X		X		
Dicranum spurium				X				
Dicranum viride	X						EN	NY
Drepanocladus (Campylium) polygamus		X				X		NY
Encalypta streptocarpa				X				
Ephemerum serratum						X		
Eurhynchium pulchellum	X							
Fissidens adianthoides	X		X			X		
Fissidens osmundoides	X		X			X		
Fissidens pusillus						X		
Fissidens taxifolius	X							
Fontinalis antipyretica	X					X		
Fontinalis dalecarlica						X		

	1	2	3	4	5	6	Röd	Ny	Gstr
<i>Funaria hygrometrica</i>				X					
<i>Grimmia hartmanii</i>						X			
<i>Grimmia muehlenbeckii</i>				X		X			
<i>Hamatocaulis vernicosus</i>		X					NT		
<i>Hedwigia ciliata</i>	X	X		X		X			
<i>Helodium blandowii</i>		X	X						
<i>Herzogiella seligeri</i>	X		X		X				
<i>Herzogiella turfacea</i>	X								
<i>Hylocomium splendens</i>	X	X	X	X	X	X			
<i>Hypnum cupressiforme</i>	X	X	X	X	X	X			
<i>Hypnum pallescens</i>	X					X			
<i>Isopterygiopsis pulchella</i>			X	X					
<i>Isothecium alopecuroides</i>	X					X		NY	
<i>Leucodon sciuroides</i>						X			
<i>Mnium hornum</i>						X			
<i>Neckera pennata</i>	X						VU		
<i>Oncophorus wahlenbergii</i>	X								
<i>Orthotrichum gymnostomum</i>	X					X	NT		
<i>Orthotrichum obtusifolium</i>						X			
<i>Orthotrichum speciosum</i>	X		X			X			
<i>Oxystegus tenuirostris</i>	X					X		NY	
<i>Paraleucobryum longifolium</i>	X			X		X			
<i>Plagiomnium affine</i>	X					X			
<i>Plagiomnium elatum</i>		X	X		X				
<i>Plagiomnium ellipticum</i>		X	X		X				
<i>Plagiothecium cavifolium</i>	X					X			
<i>Plagiothecium curvifolium</i>	X					X			
<i>Plagiothecium denticulatum</i>						X			
<i>Plagiothecium laetum</i>	X		X						
<i>Platygyrium repens</i>	X					X		NY	
<i>Pleurozium schreberi</i>		X	X	X		X			
<i>Pogonatum urnigerum</i>	X								
<i>Pohlia cruda</i>				X					
<i>Pohlia nutans</i>		X	X		X				
<i>Polytrichastrum formosum</i>	X					X			
<i>Polytrichastrum longisetum</i>		X							
<i>Polytrichum juniperinum</i>	X					X			
<i>Polytrichum piliferum</i>						X			
<i>Pseudobryum cinclidioides</i>			X						
<i>Pseudo-calliargon trifarium</i>		X							
<i>Pseudoleskeella nervosa</i>	X					X			

	1	2	3	4	5	6	Röd	Ny Gstr
<i>Pterigynandrum filiforme</i>	X					X		
<i>Ptilium crista-castrensis</i>		X		X		X		
<i>Pylaisia polyantha</i>	X					X		
<i>Racomitrium aciculare</i>						X		
<i>Racomitrium heterostichum</i>			X	X		X		
<i>Racomitrium lanuginosum</i>				X				
<i>Racomitrium microcarpon</i>						X		
<i>Rhizomnium punctatum</i>	X	X	X	X		X		
<i>Rhodobryum roseum</i>	X		X			X		
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>						X		
<i>Rhytidiadelphus subpinnatus</i>	X		X			X		
<i>Rhytidiadelphus triquetrus</i>	X	X	X			X		
<i>Sanionia uncinata</i>	X	X	X	X	X	X		
<i>Schistidium agassizii</i>						X		
<i>Schistidium apocarpum s.lat.</i>				X		X		
<i>Schistidium maritimum</i>					X			
<i>Schistidium papillosum</i>						X		
<i>Schistidium rivulare</i>						X		
<i>Scorpidium cossoni</i>		X	X		X			
<i>Scorpidium scorpioides</i>		X			X			
<i>Sphagnum capillifolium</i>				X				
<i>Sphagnum girgensohnii</i>						X		
<i>Sphagnum squarrosum</i>	X	X	X			X		
<i>Sphagnum teres</i>		X						
<i>Sphagnum warnstorffii</i>		X	X					
<i>Splachnum ampullaceum</i>		X						
<i>Syntrichia (Tortula) ruralis</i>	X			X				NY
<i>Tetraphis pellucida</i>	X	X	X			X		
<i>Thuidium delicatulum/philibertii/recognitum</i>	X					X		
<i>Tomentypnum nitens</i>		X	X					
<i>Tortella tortuosa</i>	X			X				
<i>Tortula (Pottia) truncata</i>				X				
<i>Warnstorffia tundrae</i>		X						NY

# Stolt mottagare av gulduppen

**Anders Delin från Järbo hedrades med Svenska botaniska föreningens utmärkelse i samband med årsmötet i Högbo.**

JÄRBO

– Jag är stolt!  
Anders Delin, Järbo, fick på lördagen utmärkelsen Gulduppen av Svenska botaniska föreningen i samband med årsmötet i Högbo.

– Gulduppen är den mest sakkunniga utmärkelsen jag fått, berättar Anders. Men jag tror att Ica-Kurirens miljöpris fick betydligt större genomslagskraft eftersom den tidningen har så pass stor spridning.

**Arbatar fortfarande**

Anders Delin har nått pensionsåldern 65 år, men arbetar fortfarande som läkare en vecka per månad på Bollnäs sjukhus. Fritiden tillägnar han familjen samt tillbringar i skog och natur.  
– Det här med mitt botaniska intresse har funnits hela tiden, fortsätter Anders Delin. Redan vid nio års ålder

började jag bli medveten om naturen och dess egenskaper. Han är född i Stockholm och har verkat en stor del av sitt liv i Hälsingland, men under senare år har han och familjen bosatt sig i Järbo.

– Jag har varit med och inventerat mycket mark, men det har mest blivit Hälsingland och norrut, förklarar Delin. Men även Gästrikland är intressant ur flera aspekter. Här finns också flera spännande arter. Söder om Gävle finns märkliga kalkrika områden där det verkligen finns rariteter bland orkiderna.

Ja, bor man i Järbo är det inte långt till Kungsberget och dess intressanta flora. Framför allt sydsidan av det stora berget där det bland annat växer hassel.  
– De senaste åren har jag ägnat mycket tid åt just

Kungsberget, säger Anders även om jag med åren blivit mindre lokaltbunden, menar Anders Delin. Det finns ju så mycket allt som man vill göra.

Anders vill ha ett skogsreservat på ungefär 150 hektar vid Kungsberget. Ett område som är väl värt att bevara.

**Urskog i Hälsingland**

– Synd bara att urskogen i Hälsingland är så pass sällsynt, suckar Anders Delin. I hela länet finns bara 50 hektar skogsmark som aldrig blivit avverkad.

Anders frände utmärkelsen genom att ta familjen och goda vänner med sig och gå ut i skogen och titta på växter.  
– Det är en härlig avkopplning, menar Anders.

JÖRGEN LARSSON  
026-27 75 96  
jorgen.larsson@gd.se



Foto: JÖRGEN LARSSON

**Välförtjänt pristagare.** Anders Delin, Järbo, fick på lördagen Svenska botaniska föreningens utmärkelse Gulduppen.



**Moss-studier.** Ake Bruce från Uppsala har upptäckt en fläck med intressanta lavar och mossor på en sten.



**En raritet.** Svenska Botaniska Föreningens ordförande Margareta Edqvist vid ett bestånd av klippbräcka.



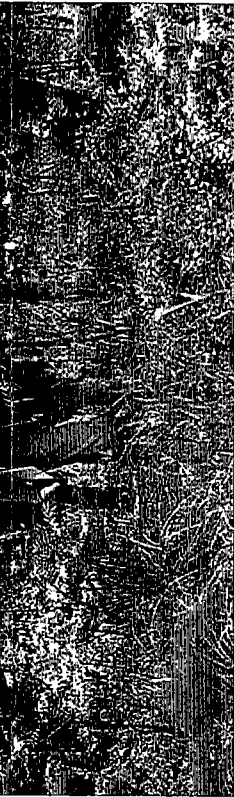
**Klippbräcka.** En överblommad klippbräcka, den kanske raraste av alla växterna på Söderåsen.







**Kalkarter.** Ove Lennström visar på ett typiskt växtstråk på den överislade hällmarken med några karaktärsarter som den dominerande getramsens men här finns också brudsporre, blekstarr och bergslok.



**Söderåsen erövraras.** Gruppen på väg uppför Söderåsens grönskande sluttning med guiden Ove Lennström i täten.

# En naturupplevelse på Söderåsen

**Botanikdagarna hölls för första gången i Gästrikland. Ett tillfälle att träffas och utbyta erfarenheter.**

**HOFORS**

90 personer, första dagen besökte Nedre Dalälvsområdet och andra dagen Hofors kommun med Söderåsen och Fabods, en av landskapets finaste slätterängar. På lördagen besökte Söderåsen. Det var i samband med botanikdagarna som anordnas av Svenska Botaniska Föreningen som har sin årliga sammankomst och som avslutades i går, lördag med årsmöte. -Det är första gången som föreningen håller årsmöte här i landskapet och vi får ordna botanikdagarna, säger Ove Lennström, aktiv i Gästriklands Botaniska Förening och en av guiderna.

Botanikdagarna har bestått av exkursioner till sevärda platser där gruppen, knappt

och ger ett utbyte av erfarenheter. Just landets botaniker fyller också en viktig funktion inte bara för att vi ska få kännedom om vår flora utan också för att växterna ofta på ett bra sätt speglar förändringarna i miljön.

-För många av oss är det extra intressant att komma norrut och se de växter vi är vana från en typ av lokalt men här växer i en helt annorlunda miljö, säger hon.

**En upplevelse**

Besöket på Söderåsen blev för många en upplevelse, inte bara för den utsökta utsikten utan den annorlunda miljön där man strowade längs den nivå där strandlinjen fanns när landet höjde sig efter

inlandsisen för över 10000 år sedan.

Tack vare inslag av kalk i berggrunden finns en rad rara växter på berget och Ove Lennström visade på ett typiskt översilningsområde på hällmarken där Klippbräcken växte. Där fanns dessutom getrams, brudsporre och gräs som färsvingel och halvgräs som blekstarr.

Klippbräcken var överblomnad sedan i maj och årets blomning av brudsporre hade spollerats av torkan, men Ove Lennström hade inga problem att visa växterna eftersom Söderåsen ligger inom den yta han inventerat en rad år införr sammankomningen av Gästriklands flora.

-Vi är nu klara med inventeringsarbetet, men än drojer det något eller några år innan florin är klar, säger han.

Evastina Blomgren från Kungshamn var en av de duktiga amatörerna som trivdes på berget och som känner till föreningens sammankomster är viktiga för att öka kunskapen och utbyta erfarenheter.

-När man går här i gruppen då vågar man titta även på de pyttesmå mer oansenliga växterna och glädjas, men gör man det ensam ute så undrar folk ibland om man inte är lite konstig, påpekade hon.

ULF GRANSTRÖM  
0290-210 03  
ulf.granstrom@gd.se

15 juli 2001 +

Gefle Dagblad

# Bäckeskogsvallen

## En låsbräkenlokal i Hälsingeskogen

Maj Johansson

Bäckeskogsvallen ligger på västra slutningen av Huskasnäsbergen 16F5j, ca 5 km NV Bäckans by, Ljusdals församling. Bäckeskogsvallen finns med på 1781 års storskifteskartor och måste således vara anlagd tidigare. Vallen har brukats av bönder från byarna i Bäckan, Heden och Rolfhamre. 1939 var sista sommaren som Bäckeskogen brukades för fåboddrift.

Sommaren 1984 gjorde Bengt Stridh och jag första fyndet av låsbräken på vallen. Vi hittade då tre **topplåsbräken** *Botrychium lanceolatum* samt ett exemplar av **rutlåsbräken** *B. matricariifolium*, då det första fyndet i modern tid i Hälsingland. Trots en god stunds krypande kunde vi inte hitta några fler eller någon av våra andra låsbräkenarter. Vallen var då efter 45 års ohävd igenväxt. På det som tidigare var ängar växte granskog, i fågatan mer än en meter högt med brännässla, hallon och mjölkört. Endast på ett litet område, det så kallade tunet, var det något som kunde kallas grässvål. Där växte låsbräkenplantorna tillsammans med stagg, rödsvingel och vad vi trodde var gråfibblor. Senare har det visat sig vara svenskfibbla.

Att något måste göras för att rädda miljön för "mina" låsbräken stod klart. 1985 började restaureringsarbetet. En del buskar och träd togs bort och jag slåttade det som gick av tunet. Närmast låsbräkenplantorna klippte jag med sax för att minska risken att slå av någon spor-

ställning.

Vintern 1986-1987 avverkades de ca 50 år gamla granarna på de tidigare ängarna. Granarna växte tätt och var risiga. När alla grenar, en del hela 3-4 m långa, var bortforslade krattades det tjocka barrlagret bort, inga stubbar togs bort.

Redan hösten samma år började mjölkörten komma. Under de två följande åren slåttades det avverkade området två gånger per år. I slutet av juni och senare på hösten. För att de första arter som kom inte skulle kunna hinna sätta frö, och för att få ner kväveöverskottet. Det var knappast någon artrikedom, mjölkört, skogsnäva och hallon var de dominerande. Men man kunde se att annat var på gång.

På den övriga delen av vallen hade det nu börjat hända saker. 1987 hittade jag de första **höstlåsbräken** *B. multifidum*. Plantorna av topplåsbräken hade ökat till fem, men någon rutlåsbräken syntes ej. Arbetet med lie och räfsa fortsatte. Marken började nu se ut som en ängsmark. Lite märkligt är att vanlig låsbräken *B. lunaria* som man även kan hitta på vägkanter, och annan glesbevuxen gräsmark, inte sågs förrän 1990. Efter fem års hävd. Som syns av min sammanställning över låsbräknarnas utveckling på vallen, så kom den stora ökningen efter sex års arbete. Nu kan man hitta låsbräken växande över hela tunet, men även några exemplar av topplåsbräken, höstlåsbräken

och vanlig låsbräken på de tidigare skogsbevuxna ängarna. Så även om det ser mörkt ut, ja närmast brunt så finns det hopp. I dag 60 år efter att driften på vallen upphört, 45 års ohävd och 15 års försök till restaurering växer nu fyra låsbräkenarter, 106 kärlväxter, både hävd och

ohävdarter på vallen, de senare nu ganska sparsamt. Jag har även kunnat notera en del finare ängssvampar, och ser med spänning fram emot den fortsatta utvecklingen på vad som idag kanske är Sveriges finaste låsbräkenlokal.

Årtal	Topplåsbräken	Rutlåsbräken	Höstlåsbräken
1984	3	1	0
1985	3	0	0
1986	3	1	0
1987	5	0	2
1988	5	0	2
1989	6	0	3
1990	14	1	12
1991	79	11	15
1992	53	8	18
1993	84	9	21
1994	104	10	14
1995	168	10	12
1996	218	27	63
1997	153	17	55
1998	205	34	77
1999	290	35	89
2000	376	50	104

# Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker i Hedeviken 2001

*Anders Delin*

Forskningsresan 2001 gick verkligen till utmarker. Härjedalen har bara 11000 innevånare (= 0,96 innevånare/km<sup>2</sup>). Av dem är få engagerade i ideellt naturvårdsarbete och ändå färre känner skogarna. Även myndigheterna är otillräckligt bemannade. Länsstyrelsen är i Östersund och därifrån hinner man sällan till härjedalsskogarna.

Naturvården i härjedalsskogarna sköts alltså till största delen av markägarna själva. Lyckligtvis finns det åtminstone en person inom skogsnäringen som har sitt hjärta i naturen, nämligen Bror Österman. Han planerade en stor del av Forskningsresan 2001 genom att förse mig med objekt att besöka, dels på sitt företags egen mark, Holmen skog, dels på Stora Ensos, Sveaskogs, Fastighetsverkets och privata marker. Vissa av objekten på Holmens mark hade han också själv inventerat mer eller mindre i detalj. Brors insatser för bevarande av skog med höga naturvärden på det egna företags mark är värda en särskild skildring. De arealer han har tagit undan från skogsbruk är nog större än vanligt. Siffror kring tio procent nämndes.

Bland de cirka tjugo objekt som Bror hade försett mig med valde jag ut några som jag rekognoserade under en vecka i juni. Ett stort objekt gick Bert Andersson igenom. Slutligen valde jag ut sju områden för Forskningsresan att besöka. De representerar olika markägare, innehåller olika typer av skog och annan natur och ligger i församlingarna Linsell, Hede,

Vemdalen och Tännäs.

Forskningsresan samlade 64 deltagare, varav drygt hälften deltog hela tiden, övriga en del av de sex dagarna. De kom från Åsele i norr till Kalmar i söder, majoriteten dock från grannlandskapen. Länsstyrelserna i Gävle och Östersund var representerade av tio personer, alla verksamma med naturvård på ett eller annat sätt. Fyra av deltagarna var eller har nyligen varit aktiva inom Fältbiologerna. Sex var barn. Jag hade också lyckats intressera fem yrkesmässigt aktiva bildkonstnärer, varav en fotograf, som bildade en "estetisk grupp" och fick särskild vägledning och ökad tid för att arbeta i fält. Resultatet av deras arbete, och av vissa andra deltagares fotograferande, kommer troligen att bli en vandringsutställning.

Med saknad konstaterade vi att Gunnar Ersare denna gång inte kunde följa med, men han fick i gengäld möta en hel del mossor, som jag hade insamlat under rekognoseringen och som vi tog under Forskningsresan.

De flerfaldiga syftena med Forskningsresan förverkligades i en kombination av entusiasm, njutning, effektivitet och sakkunskap. Många nya kontakter knöts, många fick lära sig nya arter och såg nya naturtyper. Listorna över iakttagna arter, huvudsakligen rödlistade och signalarter, blev långa. Många tidigare bristfälligt inventerade skogar blev bättre dokumenterade. Intressanta nya lokaler för

kärlväxter, mossor, lavar och svampar upptäcktes. Det visade sig att Härjedalen ruvar på många oupptäckta naturklenoder.

Här nedan skildras områdena i den ordning de besöktes. Endast det viktigaste eller mest iögonfallande kommer med i denna berättelse. Fullständigare rapporter kommer att utarbetas så snart som alla fynd av svårbestämda arter har undersökts i mikroskop och utomstående experter har konsulterats. Dessa rapporter kommer att överlämnas till Länsstyrelsen, Skogs-  
vårdsstyrelsen och markägarna. Erfarenheterna från vissa områden är så intressanta att de nog också kommer att ge upphov till separata artiklar för tidskrifter inom det naturvetenskapliga fältet.

### Gulberget, Vemdalen

En mil SO Hedeviden reser sig Gulberget i en brant ostsluttning från den breda Rastdalen. Koordinaterna är 69190 13986. Holmen skog AB äger skogen. Där har Bror Österman undantagit ett 24 ha stort avsnitt av skogen för naturvård. Det är en grandominerad gammal skog med inslag av tall och björk och lite sälg och asp. Skogen är genomhuggen under dimensionsavverkningarna, nu 120-180 år gammal, och har måttliga mängder lågor. Vi besökte området den 28 juli.

Av kärlväxtfloran ser man att marken trots den sura berggrunden är ganska bördig. Där växer ängsfräken (*Equisetum pratense*), ängssyra (*Rumex acetosa*), norrlandsarv (*Stellaria borealis*), ögonpyrola (*Moneses uniflora*), torta (*Cicerbita alpina*), ormbär (*Paris quadrifolia*) och hässlebrodd (*Milium effusum*). Längs en brant bäck växer buskformig hägg (*Prunus padus*).

Vid första anblicken, med den tämligen sparsamma förekomsten av lågor, ger

denna skog intryck att vara måttligt artrik. Den stora gruppen av duktiga artspecialister fick dock raskt korn på en mängd rödlistade arter: Vedtrappmossa (*Anastrophillum hellerianum*, NT), violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, NT), brunpudrad nållav (*Chaenotheca cracillima*, NT), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, VU), vitskaftad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, NT), skorp-  
gelélav (*Collema occultatum*, NT), knott-  
rig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, NT), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, NT), trädbasdynlav (*Micarea globulosella*, NT), gammelsälglav (*Rinodina degeliana*, VU), rödbrun blekspik (*Sclerophora coniophaea*, NT), kritporing (*Antrodia crassa*, EN), fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, VU), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, NT), dofticka (*Haploporus odoratus*, NT), gulporing (*Junghuhnia luteoalba*, NT), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, NT) och gräddporing (*Skeletocutis lenis*, VU).

Ett par rödlistade fågelarter hade också lämnat spår efter sig, tretåig hackspett (*Picoides tridactylus*, VU), i form av ringhack och kungsörn (*Aquila chrysaetos*, NT) två armpennor, som Eva Jonsson kom bärande på.

De duktiga lavkännarna, Fredrik Jonsson, Ulrika Nordin, Anna Koffman m.fl. sökte och fann den i Sverige sannolikt förbisedda knappålslaven *Chaenotheca sphaerocephala* på granbark nära stambasen på minst fyra ställen. Denna art liknar luddnål (*Chaenotheca stemonea*), men har annan algsymbiont. Även vednål (*Chaenotheca brunneola*) och grå nållav (*Chaenotheca trichialis*), kan förväxlas med denna "nya" knappålslav, varom man kan läsa i Nordic Lichen Flora, vol. 1, som kom 1999.

Starka upplevelser i detta område var även den enormt stora dofttjocka som Bror Österman hade funnit i en myrkant och nu åter visade för en del av oss, bl.a. fotografen Lars Wildmarker, och den branta delen av bäcken, med bågböjda häggbuskar kors och tvärs över blocken med ormbunkar.

## Stentjärnån-Gruckenområdet, Tännäs

Detta är ett 2900 ha stort område 6 km S om Lossendammen, koordinater 6918 1353, som ägs av Stora Enso och en privatperson. Området innehåller många olika naturtyper. Centralt i dess södra del ligger det stora myrkomplexet Brynntjärnsflon med många myrholmar med gammal granskog. I sydost höjer sig bergen Storstoåsen och Olåsen. I norr finns sjön Stor-Grucken och i väster ligger rogenmorän med branta åsar med tallskog, skilda av gropar med småsjöar eller småmyrar. Många bäckar rinner genom området.

Skogen i hela området är dimensionsavverkad, men har inte rörts särskilt mycket på många decennier och är i dag gammelskog. Det finns rikligt med gammal tall och gran och rikligt med urskogsrester i form av talltorrakor, tallågor och grånågor. Några provborrade tallar var 500, 540 respektive 500 år. En gran var ca 250 år.

Bert Andersson hade rekognoserat området och valt ut några delar av det för närmare påtittning, nämligen rogenmoränen närmast vägändan i NV, rogenmoränen i områdets sydvästra hörn och Olåsens nordvästslutning. Forskningsresan var där den 29 juli.

På rogenmoränen är åsarnas tallhedar fattiga på kärllväxtarter, medan det i de lägre

delarnas bäckstränder eller småmyrar kan finnas fler arter. Stranden av bäcken som rinner ner emot Stor-Grucken finkammade några av oss medan Lisa Andrén, Johan Törnqvist, Marika och Magnus Wiström satte sig att måla och rita. Barnen målade också och lekte sedan i strandkanten och så småningom med och utan kläder i den milda forsen bland bäckens stenar.

Bäckstrandens arter antydde skapligt pH, trots den omgivande moränens all dagliga utseende. Där växte ripvide (*Salix glauca*), lappvide (*Salix lapp-onum*), ormrot (*Bistorta vivipara*), fjällruta (*Thalictrum alpinum*), slätterblomma (*Parnassia palustris*), svarthö (*Bartsia alpina*), fjällögontröst (*Euphrasia frigida*), kärtspira (*Pedicularis palustris*), tätört (*Pinguicula vulgaris*), fjällskära (*Saussurea alpina*), hårstarr (*Carex capillaris*), fågelstarr (*Carex ornithopoda*) och lundelm (*Elymus caninus*, S).

Klubbstarr (*Carex buxbaumii*) fanns i en grop med en tjärn alldeles intill vägändan. Dessutom noterades i området kung Karls spira (*Pedicularis sceptrum-carolinum*) och svartstarr (*Carex atrata*).

Områdets många tallhedar med gammal tall och rikligt med tallågor ledde till många fynd av dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, NT) och varglav (*Letharia vulpina*, NT). Tallstocksticka (*Gloeophyllum prot-ractum*, NT) hittades på flera ställen och andra tallarter dök också upp: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, VU), laxgröppa (*Ceraceomerulius albostramineus*, VU), och nordtagging (*Odonticium romelli*, NT).

För övrigt fanns följande rödlistade arter: Vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, NT), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, VU), liten sotlav

(*Cyphelium karelicum*, VU), knotttrig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, NT), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, NT), rödbrun blekspik (*Sclerophora conio-phaea*, NT), sprickporing (*Diplomitoporus crustulinus*, VU), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, NT), taigaskinn (*Laurilia sulcata*, VU), harticka (*Inonotus leporinus*, NT), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, NT) och gräddporing (*Skeletocutis lenis*, VU).

I en tuss av lämmelmossa (*Tetraplodon mnioides*) hittade Liselott Skarp även tandad lämmelmossa (*Tetraplodon angustatus*).

Ingen har sett hela detta enorma område av väglöst land, men Bert Andersson har sett ganska stora delar. Hans bedömning och de stickprov, som Forskningsresan förmådde göra, stärker intrycket att det som helhet borde undantas från skogsbruk.

## Storvålvallen-Björnkullen, Tännäs

Sex km V om Tännäs, omedelbart SO om Urgnäset, börjar denna NO-vända bergsslutning med gammal skog som sedan sträcker sig 5 km i SO riktning. Ägare är Fastighetsverket och koordinaterna är 69300 13323. Arealen är 400 ha.

Området är förmodligen mycket ofullständigt inventerat. Jag rekognoserade där den 20 juni 2001 och Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker besökte området den 30 juli. Slutningen krönes av smärre lodytor med tillhörande talusområden. Den genomkorsas av flera bäckar. Där finns små slutningsmyrar. Skogen är dimensionsavverkad och domineras nu av tämligen gammal gran, ställvis med hög bonitet. Där finns inslag av tall, björk och sälg och rätt rikligt med rönn, som

mestadels är oskadad av älg. Det är måttligt med död ved, främst granlågor.

Redan innan vi for till detta område frågade Erik Sjödin, som forskar på humlor och bin, om det fanns någon nordisk stormhatt (*Aconitum lycoctonum*). Han ville få fatt i en stormhattshumla (*Bombus consobrinus*), som är Jämtlands landskapsinsekt och så specialiserad på denna blomma att den endast förekommer inom stormhattens utbredningsområde. Redan på Storvålvallen, dit stigen tog oss, fanns det både stormhattar och stormhattshumlor, men Erik fortsatte dagen lång med häven i andra blomrika miljöer i bergsslutningen.

Förutom denna högört finns även följande mer krävande kärlväxter i området, de flesta högt uppe under branter och talus: Rödblåra (*Silene dioica*), norrlandsarv (*Stellaria borealis*), lundarv (*Stellaria nemorum*), hägg (*Prunus padus*), kvanne (*Angelica archangelica*), strätta (*Angelica sylvestris*), fjällförgätmigej (*Myosotis decumbens*), torta (*Cicerbita alpina*), norsknoppa (*Gnaphalium norvegicum*), fjällskära (*Saussurea alpina*), kransrams (*Polygonatum verticillatum*), grönkulla (*Coeloglossum viride*), lundelm (*Elymus caninus*) och hässlebrodd (*Milium effusum*).

Vid källor, surdråg och bäckar hittade vi: Skavfräken (*Equisetum hyemale*), källdunört (*Epilobium alsinifolium*), fjälldunört (*Epilobium hornemannii*), fjällskräp (*Petasites frigidus*), spädstarr (*Carex disperma*) och fjällven (*Agrostis mertensii*).

Som ett tecken på närheten till fjället fanns det lappljung (*Phyllodoce caerulea*) på ett ställe bland ljung och bärris i skogen och en planta styvstarr (*Carex bigelowii*) på en gammal stig.

Några av de duktigaste lav- och svampkännarna i sällskapet demonstrerade en rad fynd av lite ovanligare och mer svårupptäckta eller svårbestämda arter. Det var alltså rätt många som fick ta del av följande: Vedtrappmossa (*Anastrophylum hellerianum*, NT), liten hornflikmossa (*Lophozia ascendens*, NT), broktagel (*Bryoria bicolor*, VU), violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, NT), brunpudrad nållav (*Chaenotheca gracillima*, NT), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, VU), vitskaftad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, NT), läderlappslav (*Collema nigrescens*, NT), skorpigelélav (*Collema occultatum*, NT), liten sotlav (*Cyphellium karelicum*, VU), sydlig ladlav (*Cyphellium tigillare*, NT), knottrig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, NT), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, NT), falsk skivlav (*Rhizocarpon leptolepis*, VU), rödbrun blekspik (*Sclerophora conio-phaea*, NT), stjärntagging (*Asterodon ferruginosus*, NT), doftskinn (*Cystostereum murrarii*, NT), sprickporing (*Diplomitoporus crustulinus*, VU), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, NT), taigaskinn (*Laurilia sulcata*, VU), harticka (*Inonotus leporinus*, NT), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, NT), rynkskinn (*Phlebia centrifuga*, NT) och violmussling (*Trichaptum laricinum*, NT).

Många fäste sig särskilt vid de vackra bälarna av broktagel på blockens övre kanter. På andra blocks översidor fanns den vackra strutlaven (*Cetraria cucullata*) med sina starkt vinröda basala delar, som syns bara om man drar upp bålen. På lodytor fanns både sprödlav (*Sphaerophorus fragilis*) och korallav (*Sphaerophorus globosus*).

Fåglar ser man ju inte så mycket av denna årstid, men av tretåig hackspett

(*Picoides tridactylus*, VU) fann vi årsfärska ringhack och lavskrika (*Perisoreus infaustus*) visade sig.

## Uvbo, Hede

En km V om Ulvberget mellan Hede och Hedeviken vid koordinaterna 69251 13853 har Sveaskog cirka 30 ha skog, som växer på kalkrik grönstensberggrund med uppbruten och delvis svårforcerad yta, som har gjort avverkning mindre attraktiv. Detta område rekognoserade jag den 18 juni och några av oss gjorde en kort utflykt dit på kvällen den 30 juli.

Det är en dal som i öster övergår i Ulvberget och i väster avslutas av en mindre höjd, som på sin västra sida har en mindre brant mot lägre terräng. Dalen förefaller ha uppkommit genom nedbrytning av den grönsten som från början fanns där. Berget har brutits sönder i blockliknande former, som dock inte torde vara transporterade, utan nog är kvarblivna, nedsjunkna rester. Härigenom har det uppkommit mängder av smärre lodytor och andra bergformer.

Skogen i området är cirka 100 år och har dimensionshuggits och troligen därefter gallringshuggits någon gång. Den har endast små mängder död ved. Dess största naturvärden är knutna till den rika floran på den basiska bergarten. Åtminstone en del av lavarna och mossorna på dessa ytor gynnas av beskuggning av uppvuxen skog.

En viktig annan del av naturvärdena är det rikkärr som finns i dalens mynning, koordinater ungefär 69246 13853, där ett stort antal kalkkrävande rariteter (hårstarr, huvudstarr, brudsporre, skogsfru, smal-dunört) samsas. Det finns även andra smärre rikkärrspartier i dalens nedre del, t.ex. vid basvägen ur området, koordinater



ungefär 69247 13854, där vitmåra och finbräken växer.

Kärlväxtfloran är mycket rik både i rikkärr och på lodytor. I rikkärr finns massor av trådfräken (*Equisetum scirpoides*), som också går upp på torrare skogsmark. Dessutom finns mindre mängder av fjällruta (*Thalictrum alpinum*), smaldunört (*Epilobium davuricum*), ögonpyrola (*Moneses uniflora*), tätört (*Pinguicula vulgaris*), finbräken (*Cystopteris montana*), fjällskräp (*Petasites frigidus*), fjällskära (*Saussurea alpina*), björnbrodd (*Tofieldia pusilla*), skogsfru (*Epipogium aphyllum*, NT, blommor i knopp), brudsporre (*Gymnadenia conopsea*), hårstarr (*Carex capillaris*) och huvudstarr (*Carex capitata*).

I skrevor och hyllor i lodytor växer murruta (*Asplenium ruta-muraria*), fjällhällebräken (*Woodsia alpina*), stenbräken (*Cystopteris fragilis*), tuvbräcka (*Saxifraga cespitosa*), lundgröe (*Poa nemoralis*) och getrams (*Polygonatum odoratum*).

På ett par ställen på horisontella ytor på grönstenen växer mosippa (*Pulsatilla vernalis*, NT) tillsammans med kattfot (*Antennaria dioica*).

Vid min rekognosering samlade jag mossor från många skrymslen, främst på lodytorna. Gunnar Ersare har artbestämt dem. De intressantaste är: Piskbaronmossa (*Anomodon attenuatus*), grov baronmossa (*Anomodon viticulosus*), grov fjädermossa (*Neckera crispa*), trädporella (*Porella platyphylla*) och spärraggmossa (*Racomitrium elongatum*).

Bland oss som tittade på denna lokal den 30 juli var flera duktiga lavforskare, bl.a. Fredrik Jonsson, Ulrika Nordin, Anna Koffman, Annika Forsslund och Toni

Berglund. De arter jag redovisar här är bara ett urval av de mer lättidentifierade och listan kommer sannolikt att kompletteras.

I lodytorna fann vi en spricklav (*Acarospora sp.*), en sipperlav (*Dermatocarpon sp.*), gipsgroplav (*Diploschistes gypsaceus*), traslav (*Leptogium lichenoides*), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, NT), fjällig gytterlav (*Pannaria leucophaea*), korallblylav (*Parmeliella triptophylla*, S), spatellav (*Ramalina pollinaria*), säcklav (*Solorina saccata*) och praktlav (*Xanthoria elegans*).

Denna lokal tycks vara mindre känd för botanister, eftersom både finbräken, fjällhällebräken och getrams tycks vara nya för trakten. Ulvberget, en kilometer österut, är däremot sedan länge känt för bl.a. murruta. Vid närmare granskning kommer sannolikt en hel del av de observerade mossorna och lavarna att visa sig vara nyfynd.

## Dalsvallen, Linsell

Detta objekt, som besöktes den 31 juli, består av fem olika näraliggande delar, alla på Holmen Skogs mark och ingående studerade och planerade av Bror Österman. Några av delarna gränsar till Sånfjällets nationalpark.

### 1. Granskog 1 km NO vallen

Här, vid koordinaterna 69027 13863 finns 7 ha grov gammal granskog vid bäck, delvis sumpskog. Den är plockhuggen och det finns sparsamt med gamla granstubbar. I övre delen vidtar tallskog med flera sälgar. Det är rikligt med lågor av främst gran.

I denna delvis våta skog fann vi källört (*Montia fontana*), lundarv (*Stellaria nemorum*), trolldruva (*Actaea spicata*, S),

bäckbräsma (*Cardamine amara*, S), gullpudra (*Chrysosplenium alternifolium*), kransrams (*Polygonatum verticillatum*), lundelm (*Elymus caninus*, S) och hässlebrodd (*Milium effusum*).

I mosstället fanns rikligt med kranshakmossa (*Rhytidiadelphus triquetrus*), men även skogshakmossa (*Rhytidiadelphus subpinnatus*, S).

Garnlav (*Alectoria sarmentosa*) hade här apothecier. Här fanns också violettgrå tagellav (*Bryoria nadvornikiana*, NT), vitskaftad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, NT) och Fredrik Jonsson visade oss gammelsälgslav (*Rinodina degeliana*, VU), på säl.

Av vedlevande rödlistade svampar noterades fransporing (*Ceriporiopsis myceliosa*, VU), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, NT), rynkskinn (*Phlebia centrifuga*, NT), grantickeporing (*Skeletocutis chrysellia*, VU) och ostticka (*Skeletocutis odora*, VU).

En duvhök (*Accipiter gentilis*), troligen en årsunge, ropade och visade sig också.

## **2. Hygges- och naturvårdsbränning år 2000, 3 km NV om Dalsvallen**

Här, vid koordinaterna 69036 13815 hade Holmen i maj 2000 bränt en areal på 15 ha, dels hygge, dels gallrad talldominerad skog, dels en liten bäckravín med grán, som i sin helhet hade lämnats kvar. Branden gick mycket hårt fram på flera ställen, bl.a. i den nämnda ravinen, där alla träd hade dödats och nu stod eller låg som svarta stänger, kors och tvärs. Marken var svart, utom i de gropar där rotvältor hade uppkommit, där den beige-färgade sanden lyste i skarp kontrast. Närmast den lilla bäcken i botten av ravinen fanns ett smalt bälte av lysande grönt gräs.

Massor av rotmurklor (*Rhizina undulata*) hade kommit upp och även ett par stybbskålar (*Geopyxis carbonaria*).

På många tallar som hade överlevt branden såg man på läsidan, där hettan varit störst, att barken var kolsvart med smala vita strängar av kåda. Med kniven skar man sig här in till en innerbark som var brun och död, medan den på andra delar av stammen, som visserligen också hade svart bark, var gulvit och levande. Detta är uppenbarligen första stadiet i utvecklingen av ett brandljud. Den döda inner- och ytterbarken kommer att kastas av, och en invallning kommer att starta.

## **3. Dalsvallen, naturvårdsbränning 1999**

Fyra km NV om Dalsvallen vid koordinater 69045 13823, intill nationalparksgränsen, brände Holmen år 1999 45 ha efter att cirka hälften av virket hade avverkat och tagits ut. Äldre träd hade sparats. Kärlväxtfloran var artfattig med bärris och kruståtel, som nu kom åter från jordstammar och frö.

Även här fanns rikligt med rotmurklor. Man kunde också studera något som sannolikt var nedbrunna myrstackar – ett par meter stora runda ytor med mineraljord, där lungmossa och andra pionjärer hade slagit sig ner, med en ny liten myrstack i kanten.

Skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, NT) studerades på en säl med en stamskada, som gjorde att den före branden hade bark bara på ena sidan av stammen. Denna barksträng hade dödats av branden och sälgen var nu livlös. Vissa yttre delar av skrovellavens bålar var brandskadade men satt kvar. Det fanns ett stort antal livaktiga små och medelstora bålar, varav åtminstone vissa torde ha överlevt branden, andra möjligen hade vuxit ut

därefter.

Skiktad dynsvamp (*Daldinia concentrica*) bröt fram genom nävern som glänsande svarta ett par centimeter stora kulor. De fanns rikligt på många björkar, de flesta döda, stående eller liggande, men en med några levande blad på. Vid rekognoseringen i juni såg vi inga sådana.

#### 4. Dalsvallen, bäck från Svedu-berget

Två km NNV om Dalsvallen vid koordinaterna 69043 13842 har Bror Österman på Holmens mark undantagit 24 ha grov gammal granskog vid en bäck i en svag ravin. Skogen är plockhuggen och det finns sparsamt med gamla granstubbar. Det finns också inslag av tall och rönn.

Granarna är så gamla och dominerande att de inte medger något nämnvärt buskskikt, och skogen blir ganska genomsiktig och parkartad, till vilket naturligtvis även den öppna ytan vid bäcken medverkar. Området är alltså omedelbart mycket tilltalande och bildmässigt skönt. På ravinkrönet står resterna av en gammalgran, som nyligen splittrats av blixten. Bjälkar av vit ved, som man inte orkar lyfta, ligger utslängda många meter från stamresten.

Vid bäcken växer här en örtrik vegetation med ormrot (*Bistorta vivipara*), ängssyra (*Rumex acetosa*), lundarv (*Stellaria nemorum*), majsmörblomma (*Ranunculus auricomus*), bäckbräsma (*Cardamine amara*, S), gullpudra (*Chrysosplenium alternifolium*), daggkäpa (*Alchemilla* sp.), älgräs (*Filipendula ulmaria*), humleblomster (*Geum rivale*), hallon (*Rubus idaeus*), skogsnäva (*Geranium sylvaticum*), hundkäs (*Anthriscus sylvestris*), ögonpyrola (*Moneses uniflora*), flädervänderot (*Valeriana sam-*

*bucifolia*), torta (*Cicerbita alpina*) och hässlebrodd (*Milium effusum*). Toni Berglund hittade även storgröe (*Poa remota*, NT).

Lavfloran utmärks av att det här finns ovanligt stora mängder av vitskaftad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, NT). För övrigt hittades brunpudrad nållav (*Chaenotheca gracillima*, NT), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, VU) och rödbrun blekspik (*Sclerophora conio-phaea*, NT).

Av vedlevande svampar hade Bror Österman här funnit t.ex. sprickporing (*Diplomitoporus crustulinus*, VU) på en klen granlåga liggande över bäcken, rosenticka (*Fomitopsis rosea*, NT) och gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, NT). Göran Eriksson fann gröntagging (*Kavinia alboviridis*, NT). Dessutom växer här stjärntagging (*Asterodon ferruginosus*, NT), rynkskinn (*Phlebia centrifuga*, NT) och gräddporing (*Skeletocutis lenis*, VU).

#### 5. Dalsvallen, talldominerad skog på moränkulle

Två km NNV om Dalsvallen vid koordinater 69040 13844 skulle 22 ha gammal tallskog intill nationalparksgränsen för några år sedan avverkas. Väg drogs fram. Bror Österman såg naturvärdena i denna gamla tallskog och lyckades få den undantagen, liksom stora andra delar av skogarna här kring Dalsvallen.

Det är en nästan ren tallskog, som är dimensionsavverkad men nu gammal, olikåldrig och med stort inslag av tallar i åldrar kring 200-300 år. Det finns tämligen rikligt med tallågor och talltorrakor.

Vid rekognoseringen lyfte här en kungsörn, men skogen är som vanligt med gamla tallskogar tämligen fattig på arter av svampar, lavar och mossor. Vi såg dock

blågrå svartspik (*Chaenothecopsis fennica*) på en talltorraka och vedskivlav (*Lecidea botryosa*, S) på en grov tallåga.

### Uddskåran, Vemdalen

Denna lokal är en av de märkligaste av dem vi besökte, inte bara i fråga om skogen utan i lika hög grad berget. Det är en 1,5 km lång bäckdal i nord-sydlig riktning, på två ställen kanjonlik. Där finns många lodytor, även upp emot 50 m höga, och vända mot alla väderstreck och mer eller mindre fuktiga. Dessutom är den skogklädda sluttningen öster om bäcken full av källor och småbäckar, som bidrar till omväxling i vegetationstäcket och ger stor artrikedom.

Uddskåran ligger nio km NV om Vemdalen, med koordinater 69339 13933 till 69352 13934. Arealen är cirka 50 ha. Ägare är Stora Enso AB, Holmen Skog AB och en privat markägare. Området har inventerats under år 2000 av Bror Österman och Per-Gunnar Jacobsson, av mig den 5 juni 2001 och av Forskningsresan i Naturvårdens Utmarker den 1 aug.

De största branterna finns i bäckdalens övre ände, där terrängen är utformad som en amfiteater med höga syd- och västvända lodytor och branta taluskoner. Här bildar också bäcken ett fall. Skogen i området domineras av gran och tall. På ostsluttningen finns ovanligt mycket sälg. Skogen är delvis svårdriven och delar av den har därför avverkats mindre intensivt. I vissa avsnitt finns gammal gran med stora mängder grova lågor. På vissa krönpartier finns gammal tall.

Kärlväxtfloran i området är innehållsrik på grund av alla de nämnda varierande substraten. I de torrare lodytommas springar och hyllor finns fjällhüllebräken (*Woodsia alpina*), hüllebräken (*Woodsia*

*ilvensis*), bergdraba (*Draba norvegica*), tuvbräcka (*Saxifraga cespitosa*) och blågröe (*Poa glauca*). Nedanför den största lodytan växer stickelfrö (*Lappula deflexa*) mot en bergvägg som är skarpt färgad av en gul mjölllav (*Chrysotrix*).

Under en fågelhylla, där bergväggen är färgad av praktlav (*Xanthoria elegans*), växer röda vinbär (*Ribes rubrum*).

I en fuktigare lodyta under överhäng växer stenbräken (*Cystopteris fragilis*) och dvärghäxört (*Circaea alpina*).

I och vid bäcken finns fjällsyra (*Oxyria digyna*), lundarv (*Stellaria nemorum*), hästhov (*Tussilago farfara*) och getrams (*Polygonatum odoratum*).

Bäckbräsma (*Cardamine amara*, S) och storgröe (*Poa remota*, NT) finns i en våt svacka nära bäcken.

Smaldunört (*Epilobium davuricum*) finns i sluttningssmyr med källa Ö om bäcken, i södra delen, på privatskiftet.

Bland de många mossor som jag samlade in från olika lodytor och grottor vid rekognoseringen fick jag med mig en som var så liten att jag inte var medveten om dess existens. Gunnar Ersare hittade den förstas och blev mycket glad över fyndet. Det var rasp-dvärgbågmossa (*Pseudoleskeella papillosa*, VU), tidigare inte funnen söder om Västerbotten.

Skotten är en millimeter tjocka, en centimeter långa och har mycket vackert formade blad, djupt kupade, mot spetsen avsmalnande, ungefär som kronbladen på en liljeblostande tulpan.

När jag vid Forskningsresans återbesök vid denna lodyta återfann arten kunde jag konstatera att den visst går att få syn på trots sin litenhet. Den växer bland andra kuddbildande mossor, men skotten sticker upp en centimeter ovanför kuddens yta och är ljust gröna. Lokalens exklusiva

karaktär framgår också av att Annika Forsslund där på klippan fann trådbrosklav (*Ramalina thrausta*, EN).

Övriga ovanliga mossarter från Uddskåran är vedtrappmossa (*Anastrophylllum hellerianum*, NT), liten revmossa (*Bazzania tricrenata*), nordstjärnmossa (*Mnium ambiguum*, NT), skruvkällmossa (*Philonotis seriata*) och spärraggmossa (*Racomitrium elongatum*).

Bland lavarna var de kanske finaste fynden Annika Forsslunds: Norsk näverlav (*Platismatia norvegica*, VU) och trådbrosklav (*Ramalina thrausta*, EN).

Följande andra rödlistade arter fanns: Brunpudrad nållav (*Chaenotheca gracilima*, NT), nordlig nållav (*Chaenotheca laevigata*, VU), vitskaftad svartspik (*Chaenothecopsis viridialba*, NT), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, NT), knottrig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, NT), skrovellav (*Lobaria scrobiculata*, NT) och trådbrosklav (*Ramalina thrausta*, EN). Det fanns ett överflöd av skrovellav på de många sälarna i den kallpåverkade sluttningen öster om bäcken.

Några andra lättidentifierade lavar, som är ovanligare nere i Gävleborgs län sågs också:

Sprödlav (*Spherophorus fragilis*), korallav (*Spherophorus globosus*), enlav (*Vulpicidia juniperina*), snölav (*Cetraria nivalis*) och saffranslav (*Solorina crocea*).

Följande rödlistade svampar observerades: Fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, VU), laxgröppa (*Ceraceomerulius albostramineus*, VU), finporing (*Ceriporiopsis pannocincta*, VU), harticka (*Inonotus leporinus*, NT), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, NT), svällticka (*Skeletocutis papyracea*, NT) och violmussling (*Trichaptum laricinum*, NT).

Strömstare (*Cinclus cinclus*) och forsärla (*Motacilla cinerea*) visade sig under rekognoseringen. Praktlaven i en av lodytorna antyder att det har funnits rovfågel- eller korbbon här.

Uddskåran gav djupa intryck hos många av oss. Efter att med stöd av sin vandringsstav ha passerat ett brant och svårgånget ställe sade Nisse Andersson att han blev fem år yngre på kuppen. Många såg ovanliga fotomotiv. De snabba växlingarna mellan olika biotoper satte sinnena på spänn.

Lokalen tycks inte vara särskilt känd. Flera kärlväxtarter där finns inte noterade från dessa trakter i Bengt Danielssons flora över Härjedalen: Fjällhällebräken, fjällsyra, bergdraba, tuvbräcka, dvärghäxört, stickelfrö och getrams.

## Hede urskog, Hede

Nio km S om Hede, vid koordinaterna 69163 13796 finns en talldominerad urskog med areal 15 ha, som avsattes av kyrkan på 1930-talet och nu är naturreservat. Sista dagen under Forskningsresan, 2 aug., besökte vi detta område, som ger en referensram för bedömningen av alla de områden vi sett under föregående dagar.

Kontrasten var slående för alla. Denna ålder och grovlek på tall är omöjlig att hitta utanför de ytterst få och små urskogsreservat som finns. Andra exempel är Hamra nationalpark och Ensjölokarnas naturreservat i Ljusdal och Björmlandets nationalpark i Fredrika.

Förutom tall finns här dock även gott om gran, särskilt kring ett par lokar eller vätar, tidvis vattenfyllda vattensamlingar utan bräddinlopp eller bräddavlopp. Bl.a. på grund av dessa är boniteten här tämligen hög.

Alla urskogens karaktärsdrag finns i detta område. Avverkningsstubbar saknas. Andelen stående död ved (mest tall) är 25 %. Lågor av tall och gran i alla dimensioner finns rikligt. Vridna, lutande, krokiga, knöliga, skadade, ihåliga och döende träd är talrika. Urskogens speciella ljud hörs på flera ställen: Knarrandet när vinden rör ett träd i vilket en torraka står upphakad.

Kärlväxtfloran var fattig på den vanliga skogsmarken, men rikare vid lokarna, där våtmarksfloran omfattade även strandgyllen (*Barbarea stricta*).

Av mossor rapporterade Anita Andersson vedtrappmossa (*Anastrophyllum hellerianum*, NT) och purpurmylia (*Mylia taylorii*, S). Kranshakmossa (*Rhytidadelphus triquetrus*), täckte marken i närheten av vätarna.

Dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*, NT) och knottrig blåslav (*Hypogymnia bitteri*, NT) var väntade i denna miljö.

Svampfloran bjöd på mer: Lappticka (*Amylocystis lapponica*, NT), fläckporing (*Antrodia albobrunnea*, VU), rosenticka (*Fomitopsis rosea*, NT), harticka (*Inonotus leporinus*, NT), taigaskinn (*Laurilia sulcata*, VU), skinnporing (*Oligoporus mappa*, VU), gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*, NT), kilporing (*Skeletocutis kuehneri*, NT) och gräddporing (*Skeletocutis lenis*, NT) dök upp.

Mård (*Martes martes*) bor i urskogen. En inte så klätterkunnig unge satt nertill på en torraka när jag rekognoserade den 18 juni. Stenfalk (*Falco columbarius*) såg och hörde vi den 2 aug. För övrigt fanns tornseglare (*Apus apus*), tretåig hackspett (*Picoides tridactylus*, VU), rödstjärt (*Phoenicurus phoenicurus*) och spillning av tjäder (*Tetrao urogallus*, NT).

Gunnar Sjödin rapporterade gnagspår i

tallbark av relikttbock (*Nothorrhina punctata*, VU) och gnagspår av en praktbagge, *Buprestis* sp.

Den stora händelsen, som blev Forskningsresans "grande finale", var när Hans Sundström visade en vackert orange- och vitgul storporig ticka på basen av en granlåga. Malte Edman hade ett par dagar tidigare visat bilder på en del ovanliga tickor och skinn, bl.a. den storporiga brandtickan, som hans son Mattias hade funnit i Åsele lappmark, på sin tredje lokal i Sverige. Hans tyckte att det han nu hade funnit var mycket likt och Malte tillkallades och kunde raskt bekräfta. Detta var fjärde fyndet i Sverige av storporig brandticka (*Pycnoporellus alboluteus*, CR). Lämpligt nog var både Naturmorgons reporter Lena Näslund och Östersundspostens reporter Håkan Persson på plats och tickan hamnade med färgbild i tidningen och med glada tillrop i Naturmorgons reportage.

## Tack till många

Förutom dessa botaniska och zoologiska intryck bjöd Forskningsresan på mycket annat, t.ex. fäbodliv vid Nyvallen på Sånfjällets sluttning med god traditionell mat lagad av Margareta Kristoffersson och likaså givande besök på Dalsvallen, där vi också fick middag serverad. Många personer i Hedeviken bidrog aktivt till att göra hela den stora gruppen nöjda och glada.

Sponsorerna, som dessutom gjorde nöjet billigt, var Holmen Skog AB, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Jämtland-Härjedalens naturvårdsförbund, Naturskyddsföreningen i Gävleborgs län, Övre Härjedalens naturskyddsförening och Nedre Härjedalens naturskyddsförening. Alla dessa tackas varmt för detta viktiga bidrag till Härjedalsskogarnas utforskande och bevarande.

**Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS)  
Lokalförening till Svenska Botaniska Föreningen**

## **Medlemsregister oktober 2001**

211 medlemmar varav 11 familjemedlemmar

**GÄBS behöver ditt stöd.  
För bara 25 kr blir du familjemedlem i GÄBS  
(som familjemedlem får du ingen tidskrift).**

Adressändringar sänds till Birgitta Wannberg.

Ingrid Alm-Elmeborg	Sandhamnsgatan 42E, 2tr	115 28 Stockholm
Alf Albertsson	Sjösveden	816 95 Åmotsbruk
Bert Andersson	Sjöberget 1A	784 68 Borlänge
Gullan Andersson	Åkerslundsvägen 18	810 22 Årsunda
Gunnar Andersson	Rösten 4259	826 91 Söderhamn
Inga Andersson	Agavägen 16B	811 60 Sandviken
Magnus Andersson	Lillhammarvägen 3	824 40 Hudiksvall
Nils Andersson	Sandarne 7178	815 91 Tierp
Peter Andreasson	Hienshyttan 7	770 70 Långshyttan
Bo Appel	Majgården, Sjurberg	795 32 Rättvik
Mora Aronsson	Övergran kyrkängen	746 93 Bålsta
Seija Aspenberg	Norråsvägen 44	805 91 Gävle
Mats Axbrink	Blockvägen 34B	824 34 Hudiksvall
Gunnar Bakken	Barrvägen 1	803 25 Gävle
Björn Belfrage	Fjärde Tvärgatan 51	802 82 Gävle
Berit Berglund	Sättrahöjden 31, 4 tr	806 34 Gävle
Bo Bergsman	Vassvägen 2	814 91 Furuvik
Magnus Bergström	Stortjärnan 9286	762 96 Rimbo
Anders Bertilsson	Bäcksholm	565 91 Mullsjö
Lars Björs	Skålbo 4158	820 40 Järvsö
Sigvard Bodin	Snarböle 3494	826 94 Norrala
Gunnar Bodlund	Kaptensgatan 9A	826 37 Söderhamn
Roland Borgström	Floravägen 3 G	437 31 Lindome
Kerstin Bryntse-Andreassen	Slåttilandsvägen 5	816 92 Lingbo
Carl-Eric Carlsson	Föränge 1067	820 40 Järvsö
Berndt Carrington	Hästbergsringen 18	791 36 Falun
Birgitta Classon	Västra Vägen 28A	803 24 Gävle
Anna Dahlbeck	Hålsjö 8484 Norrbo	820 64 Näsvisen
Mikael Dahlbom	Ugglevägen 13B	802 64 Gävle
Anne-Marie & Göran Dahlbäck	Gråbergsvägen 20	805 95 Gävle
Mats Dahlén	Stigs källa 3	806 41 Gävle
Bengt Danielsson	Kremlevägen 3	756 46 Uppsala
Peter Danielsson	Stöpsjöhyttan	682 91 Filipstad
Maria Danvind	Holm 300	881 95 Undrom
Kaj Davidsson	Hjalmarsvägen 15	289 31 Knislinge
Lotta & Anders Delin	Kulgatan 40	811 71 Järbo
Janne Edelsjö	Kadettgatan 5	113 33 Stockholm
Gunnel & Malte Edman	Långängesvägen 2	820 10 Arbrå
Margareta Edqvist	Syregatan 19	571 39 Nässjö



Joakim Ekman	Kampementsgatan 8	115 38 Stockholm
Torbjörn Eliasson	Norrbyvägen 5	820 50 Los
Håkan Englund	Tomtasvägen 7	818 91 Valbo
Roger Englund	Forsa	743 93 Vattholma
Solveig Englund	Söderåsen 4438	820 70 Bergsjö
Åke Englund	Ordensgatan 11A	820 10 Arbrå
Per-Olof Erickson	Lerduvevägen 70	802 64 Gävle
Bo Eriksson	Västerfärnebo naturkonsult Box 43	730 70 Västerfärnebo
Elsa Eriksson	Lobonäs 74	828 93 Voxnabruk
Gun-Britt Eriksson	Box 11056	800 11 Gävle
Sten Eriksson	Tuvstarrvägen 32	806 36 Gävle
Gunnar Ersare	Ringvägen 2	820 60 Delsbo
Hans Ferm	Hagvägen 15	821 41 Bollnäs
Margareta Ferm	Enskogen 262	820 42 Korskrogen
Alf Forsblom	Sanna 1034	820 40 Järvsö
Lars-Henrik Forssblad	Tingsvägen 11	824 43 Hudiksvall
Signe Frank	Flästa 3718	820 10 Arbrå
Kajsa v Friesen-Grapengiesser	Snäre 191	827 92 Ljusdal
Sven Erik Färilin	Ö. Hovra 348	820 42 Korskrogen
Hans Granegård	Sveavägen 20B	811 40 Sandviken
Mats Gustafsson	c/o Marianne Gustafsson	
	Vintervägen 32	824 51 Hudiksvall
Niklas Gustavsson	Skiftesgatan 5B	813 34 Hofors
Erik Göthner	Lugnvägen 6	816 30 Ockelbo
Ann Hagermo	Lövens Tä 8	802 57 Gävle
Anna Hagström	c/o AC Söderhielm Norrtullsg. 3A	803 25 Gävle
Jan Hallén	Ursviksvägen 2A	172 36 Sundbyberg
Peter Hansson	Skeppargränd 6	805 96 Gävle
Arne Hedblom	Alvägen 2	822 31 Alfta
Pia Hedblom & Stefan Flodin	Rävpasset 13B	806 35 Gävle
Gunni & Per Hedkvist	Främlingshemvägen 18	810 22 Årsunda
Pär Hedwall	Berga 6997	826 92 Söderala
Birgitta Hellström	Ringvägen 35	818 41 Forsbacka
Bengt Hemström	Östanåvägen 13B	814 70 Älvkarleby
Bo Henriksson	Gamla Landsvägen 5	828 34 Edsbyn
Henry Henriksson	Pålstorpsväg 8	260 23 Kågeröd
Stefan Henriksson	Rågångsvägen 15A Läg21	802 62 Gävle
Elisabeth Hermansson & Victor Li	Myra 2276	820 40 Järvsö
Ann-Margret Hildebrand	Herrgårdsgränd 6	803 25 Gävle
Mats Hindström	Västervret 8	805 97 Gävle

Hans Hultin	Sickervägen 7	805 97 Gävle
Gösta Hällhoff	Vänortsvägen 37, 2tr	824 41 Hudiksvall
Stig Höglblom	Hantverkargatan 26	813 30 Hofors
Johan Höijer	Ängsullsvägen 7	806 36 Gävle
Eva Isaksson	Sjösveden	816 95 Åmotsbruk
Per-Gunnar Jacobsson	Ringvägen 41	820 60 Delsbo
Margareta Jansson	Myrmalmsvägen 66	804 28 Gävle
Elisabet Johansson	Nedre Bölevägen 14	820 23 Bergvik
Hans Johansson	Slättervägen 48	824 40 Hudiksvall
Maj Johansson	Bäckan 682	820 46 Ramsjö
Marianne Johansson	Pl. 2812 A	733 91 Sala
Bengt Jonsson	Vasavägen 18	352 61 Växjö
Birger Jonsson	Fältspatsvägen 46	806 31 Gävle
Fredrik Jonsson	c/o Nordin Järnvägsgatan 74	890 42 Mellansel
Gun Jonsson	Fältspatsvägen 40, 2tr	806 31 Gävle
Hans Jonsson	Hygabacka 2B	828 34 Edsbyn
Lars-Gunnar Jonsson	Trombvägen 5 Jakobsberg	177 70 Järfälla
Leif Jonsson	Per-Ersgränd 4	820 10 Arbrå
Margareta Jubel	Siggebodavägen 2A	814 30 Skutskär
Lennart Karlén	Rödsippsstigen 1	153 31 Järna
Thomas Karlsson	Skogsväg 46	122 63 Stockholm
Mats Karström	Älrvägen 4	960 30 Voullerim
Olle Kellner	Skogsslingan 35	806 42 Gävle
Lennart Landenmark	Rimfrostgatan 27	802 74 Gävle
Gunborg Lantell	Tennngatan 8	811 54 Sandviken
Arnold Larsson	Johannesberg 3465	820 60 Delsbo
Bengt M P Larsson	Johannesbäcksg 80B, 2tr	754 33 Uppsala
Karl-Erik Larsson	Tallåsvägen 20	81020 ÖsterFärnebo
Lars Larsson	Nylandsgatan 10	826 31 Söderhamn
Leif Larsson	Långgatan 79	822 31 Alfta
Ylva Larsson	Trumslagarvägen 13B	804 32 Gävle
Ove Lennström	Brunnsgatan 59D	802 52 Gävle
Gunnar Lenströmer	Häcklingevägen 28	818 91 Valbo
Maria Lind	Myggdansvägen 4F	802 64 Gävle
Anders Lindblad	Malmövägen 84	857 30 Sundsvall
Anders Lindqvist	Floravägen 4A	841 32 Ånge
Sofia Ling och Martin Lord	Brattfors 4016	816 90 Ockelbo
Erik Ljungstrand	Järkholmsvägen Pl 614	436 56 Hovås
Birgitta & Per-Owe Loock	Svangatan 4D	806 46 Gävle

Bertil Lund	Ringarstigen 29	804 23 Gävle
Maria Lund	Myggdansvägen 4F	802 64 Gävle
Gunnar Lundblad	Kanikebolsgatan 20	742 36 Östhammar
Stig Lundblad	Tallgatan 5	81441 Skutskär
Åke Lundblad	Televägen 3	814 31 Skutskär
Sune Lundin	Snappplåsgränd 10	826 35 Söderhamn
Bengt-Olof Lundinger	Rågångsvägen 13C	802 62 Gävle
Stig Magnusson	Rävpasset 7C	806 35 Gävle
Åke Malmqvist	Slättervägen 4A	802 70 Gävle
Per Mellström	Wijberget 10	816 30 Ockelbo
Ingegerd Mickelz	Björkhamregatan 10D	821 31 Bollnäs
Bernt Moberg	Tegelbruksvägen 41	805 98 Gävle
Per-Erik Modd	Malungsgatan 7	821 30 Bollnäs
Karin & Gunnar Nilsson	Brunnsgatan 78	802 51 Gävle
Lisa & Lars Nilsson	Spikåsvägen 27	818 32 Valbo
Tage Nilsson	Fasanstigen 8	197 32 Bro
Nadja Niordson	Mariebergsvägen 19	371 43 Karlskrona
Jan Nodén	Norrbågen 39B	806 34 Gävle
Anders Nordin	Idungatan 15	195 51 Märsta
Lars-Thure Nordin	Kungsgatan 55, 2tr	745 36 Enköping
Bo Norell	Tredje Tvärgatan 24A	802 84 Gävle
Ingrid Norlén	Masmästarvägen 6	818 32 Valbo
Berndt Nyberg	Grän Rasbo	755 96 Uppsala
Anne Odmark	Källgatan 2, 2tr	826 30 Söderhamn
John Ohlanders	Bruksallén 16	640 30 Hälleforsnäs
Stefan Olander	Björkhamregatan 8D	821 31 Bollnäs
Bengt Oldhammer	Oljonsbyn 5290	794 92 Orsa
Christina Olmårs	Hofra 271	820 42 Korsökrogen
Börje Olsson	Klövjestigen 25	811 38 Sandviken
Eva Olsson	Pl 4238A Sjövästa	820 40 Järvsö
Per-Olof Olsson	Skuggvägen 5	806 28 Gävle
Ulf Olsson	Västerrönningen 20	805 97 Gävle
Björn Owe-Larsson	Arbetargatan 23A 1tr	1 12 45 Stockholm
Aage Pedersen	Vestre Alle 49	DK 9530 Stövring Danmark
Anna Persson	Valla 1429	820 41 Färila
Stefan Persson	Pl 2271 Röste	821 94 Bollnäs
Tony Persson	Garvarvägen 32	827 30 Ljusdal
Åke Persson	Skolgatan 12	981 31 Kiruna
Bengt Pettersson	Trollsåsen 2920	830 44 Nälden

Barbro Risberg	Hagmarksgatan 44	813 33 Hofors
Sven Rosenkvist	Trödjevägen 54	805 96 Gävle
Sven Rune	Bergstigen 6	805 98 Gävle
Torsten Röstlund	Gaddaborgsvägen 48	818 32 Valbo
Enar Sahlin	Box 3	430 63 Hindås
Margit Sandberg	Tallvägen 21C	826 34 Söderhamn
Hilding Sandenör	Brunnsgatan 84B	802 51 Gävle
Torgny Sandström	Flerängsvägen 28	814 92 Skutskär
Lars Sjölin	Vallarestigen 30	806 42 Gävle
Erik Skarp	Roslagsvägen 13	113 55 Stockholm
Lillemor Skoglund	Brunnsgatan 73E	802 51 Gävle
Eric Stefansson	Box 94	826 22 Söderhamn
Lennart Stenberg	Fastlagsvägen 13	126 48 Hägersten
Bengt Stridh	Uddstigen 4	725 91 Västerås
Peter Ståhl	Majvägen 30	806 32 Gävle
Erik Sundström	Havregränd 1	811 62 Sandviken
Bo Svartholm	Frimans väg 18	832 54 Frösön
Ulf Swahn	Sångarvägen 12	804 25 Gävle
Bengt Sättlin	Trekanten 38	825 31 Iggesund
Kurt Söderblom	Granbovägen	810 40 Hedesunda
Tor Söderlund	Heidenstamsgatan 47	754 27 Uppsala
Jan-Olof Tedebrand	Silje 4821	855 90 Sundsvall
Jan Teodorsson	Storbrovägen 3	682 33 Filipstad
Göran Törnqvist	Centrumgränd 4	820 78 Hassela
Rosa Wallgren	Box 1448 Valla	820 41 Färila
Kjell Wallin	Kubbovägen 4	805 92 Gävle
Jane Walter	Love Almqvist väg 4A	112 53 Stockholm
Birgitta & Björn Wannberg	Väpnargatan 13A	753 36 Uppsala
Olof Wedin	Utnoravägen 31	805 97 Gävle
Göran Wendt	Högtorpsvägen 142B	352 42 Växjö
Anna-Lena Wennerberg	Bruksgatan 8	818 32 Valbo
Börje Wernersson	N. Källåsvägen 49	428 35 Källered
Rolf Westerlund	Myra 2286	820 40 Järvsö
Torbjörn Westermark	Ladugårdsvägen 5	187 31 Täby
Kent Westlund	Kallbäck 4659	820 29 Stråtjärä
Esbjörn Wettermark	Vallonvägen 21	825 30 Iggesund
Carl Johan Wikström	Färjemansgatan 13B, 4tr	831 31 Östersund
Rune Wretman	Korpvägen 49	802 64 Gävle

Åke Ågren	Ringvägen 9E	826 50 Söderhamn
Gösta Åslund	Ludvigsbergsvägen 22B	852 34 Sundsvall
Ing Marie Åström	Ren 2515	835 92 Krokom
Nils-Åke Öhlin	Nedre Arbetshusgatan 78A	802 51 Gävle
Edith Östlund	Sund 752	820 46 Ramsjö
Sune Östlund	Övre Backbergsvägen 10	812 03 Kungsgården

## Plikt och byte

Alfta bibliotek	Långgatan 65	822 30 Alfta
ArtDatabanken SLU	Box 7007	750 07 Uppsala
Biblioteket Botaniska Muséet	Ö. Vallgatan 18	223 61 Lund
Biblioteket Inst. för systematisk botanik	Box 541	751 21 Uppsala
Biblioteket Inst. för systematisk botanik	Box 461	405 30 Göteborg
Biologiska Mus. Västergötlands Bot. För.	4.e Villagatan 6	504 53 Borås
Bollnäs kommun	Stadshuset	821 80 Bollnäs
Bollnäs kommunbibliotek	Västergatan 12	821 00 Bollnäs
Botaniska avd. Naturhistoriska riksmuseet	Biblioteket, Box 50007	104 05 Stockholm
Botaniska Sällskapet i Stockholm		
Botaniska institutionen	Stockholms Universitet	106 91 Stockholm
Dalarnas Botaniska Sällskap		
c/o Berndt Carrington	Hästbergsr. 18	791 36 Falun
Domänverket Ljusdals Revir	Hantverkargatan 14 B	827 00 Ljusdal
Edsbyns bibliotek	Celsiusgatan 2	828 21 Edsbyn
Fältbiologerna Gävle-Dala	Femte Tvärgatan 20	802 84 Gävle
För. Bohusl. Flora c/o Annica Andreasson	Paternostergatan 28	414 67 Göteborg
För. Norrbottens flora c/o Irma Davidsson	Tallhedsgatan 15	945 32 Norrfjärden
För. Smål. Flora c/o Allan Karlsson	Liljeholmsvägen 6	575 39 Eksjö
Naturrutan i Gefle Dagblad	Box 367	801 05 Gävle
Gotlands Botaniska Förening		
c/o Elsa Bohus Jensen	Irisgatan 14	621 42 Visby
Gävle Kommun	Reg. enheten	801 84 Gävle
Göteborgs Universitetsbibliotek	Centralbiblioteket Box 222	405 30 Göteborg
Hofors bibliotek	Box 135	813 00 Hofors
Hudiksvalls bibliotek	Långgatan 2	824 00 Hudiksvall
Holmen Skog AB Region Iggesund	Box 15	825 21 Iggesund
Jämtlands-Härjedalens Naturskyddsförbund		
c/o Staffan Holmgren	Återgången 1	831 61 Östersund
Korsnäs AB Division Skog		801 81 Gävle
Kungliga Biblioteket	Box 5039	102 41 Stockholm
Linköpings Universitetsbibliotek	Svensktrycket	581 83 Linköping
Ljusdals bibliotek	Box 700	827 00 Ljusdal
Ljusdalsbygden museum	Museivägen 5	827 30 Ljusdal
Lunds Botaniska Förening	Östra Vallgatan 18	223 61 Lund

*Växter i Hälsingland och Gästrikland 3/2001*

Lunds Universitetsbibliotek	Box 3	221 00 Lund
Länstyrelsen i Gävleborgs län	Miljövårdsenheten	801 70 Gävle
Miljökontoret	Box 36	801 02 Gävle
Sandvikens folkbibliotek	Box 503	811 25 Sandviken
Sandvikens Kommun	Kultur, Fritid	811 80 Sandviken
Stads- och länsbiblioteket i Gävle	Södra Strandgatan 6	802 22 Gävle
Stockholms Universitetsbibliotek	Svensktrycket	106 91 Stockholm
Söderhamns stadsbibliotek	Köpmangatan 6	826 00 Söderhamn
Umeå Universitet	Avd. för ekologisk botanik	901 87 Umeå
Umeå Universitetsbibliotek		901 74 Umeå
Uppsala Universitetsbibliotek	Box 510	751 20 Uppsala
Värmlands Botaniska Förening	Stöpsjöhyttan	682 91 Filipstad
Västerbottens läns Botaniska Förening	Box 3098	903 03 Umeå
Ölands Botaniska Förening c/o Thomas Gunnarsson	Kummelvägen 12	386 92 Färjestaden

## Råd till författare i VÄX

Vi i redaktionen är naturligtvis mycket tacksamma för alla manus vi får, oavsett om de är skrivna för hand, på skrivmaskin, på dator eller mera ortodoxt inhackade på stentavla.

*Manus*, gärna per e-mail eller på diskett, skickar du till Birgitta Hellström. **Bifoga alltid en utskrift av din artikel.** OBS! Digitala bilder skall bifogas som **separata** filer, helst i TIFF-format.

Vi är **mycket** tacksamma för alla illustrationer.

Till sist en vädjan: Kom ihåg att hålla tiden för manusstopp!!!



**Manusstopp  
20 december 2001**

## Innehåll

- 3 Svenska Botaniska Föreningens  
föreningskonferens 2002  
*Bengt Stridh*
- 5 Spädnate, hjulbladsmöja och  
dvärgsäv  
*Peter Ståhl*
- 7 De vilda blommornas dag  
*Anders Delin*
- 8 Luftföroreningar och lavtäthet i  
sydvästra Gästrikland  
*Erik Sundström*
- 12 Hospes inventerar svamp i Hälsingland  
*Ove Lennström och Anita Blom*
- 22 Rapportera sällsynta svampar i  
Gästrikland och Hälsingland  
*Anders Delin*
- 25 Kom med på fjällresor!  
*Stefan Olander*
- 26 Hur länge står död tallved i skogen?  
*Thomas Bartholin, Anders Delin,  
Åke Englund och Lars-Ove Wikars*
- 31 Skalen, en ensamgård på Alftaskogen  
*Stefan Olander*
- 35 Köp ekonomiska kartan från 1950-talet  
*Anders Delin*
- 36 Svamparter föreslagna skydd enligt  
Bernkonventionen  
*Anders Bohlin, bearbetat för  
Gävleborgs län av Anders Delin*
- 37 *Chenothecopsis hospitans*,  
ny lavparasit för Norrland  
*Åke Ågren  
Lecidella (Lecidia) xylophoila*,  
ny lav för Gävleborg  
*Åke Ågren*
- 38 Låsbräknar vid Gryttjesberget  
- 12 års uppföljning  
*Börje Wernersson och Bengt Stridh*
- 51 Låsbräken i Hälsingland  
*Bengt Stridh  
Floraväkteri  
Bengt Stridh och Birgitta Hellström*
- 52 Gästriklands flora  
- inventeringsläge 31 dec. 2002
- 53 Ny svensk nordgräns för segstarr  
*Carex extensa*  
*Peter Ståhl*
- 54 Cikoria *Cichorium intybus*  
*Arnold Larsson*
- 55 Årsmöte 23 mars



Vitskölding, *Pluteus pellitus* på  
björk. Långnäsudden 020822  
Foto: Ove Lennström

